GER

104

Maj 2019

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 104
30. årgang – maj 2019

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, september.

Redaktion:
Jan Koed (ans.)
jk@cadaid.dk
Rolf Gilberg
Bulgan Njama
Bettina Gram

Tryk: Green Graphic ApS

Oplag: 200 eks.

Oplysninger om adresseændringer og leveringsproblemer meddeles til kassereren.

DANSK MONGOLSK SELSKAB

Formål:
(a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,

(b) at udgive skrifter om mongolerne,

(c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,

(d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og

(e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab

Æresmedlemmer:
HKH Kronprins Frederik
Søren Haslund-Christensen
Rolf Gilberg

Bestyrelse:
Elisabeth V. Friis (næstformand)
Anita Garbers
Bettina Gram (sekretær)
Michael Haslund-Christensen
Lars Højer
Jan Koed (kasserer)
Bulgan Njama (formand)
Chuka Ringgaard (sup.)
Henrik Bo Thrane
Chalotte Vad

Hjemmeside:
www.danskmongolskselskab.dk

Bankkonto: (1551) 784-1582
MobilePay: 83554

Selskabets adresser:
Sekretær: Bettina Gram
Kastrupvej 90, 1.mf.
2300 København S
tel: 2887 6887
email:
bettinahgram@hotmail.com

Kasserer: Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby
tel: 2342 1128
email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:
Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 2613 2106
email: njambu@hotmail.com
I Mongoliet:
nts@magicnet.mn

Medlemskab:
Kontingent:
200 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
300 kr. for husstandsmedlemskab.
600 kr. for firmamedlemskab.

Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Nye medlemmer indmeldes via hjemmesiden under menupunktet *Bliv medlem*.

Med sommerens komme følger årets festival, Naadam. I dagene 11.-13. juli forenes alle mongoler i fejringen af de traditionsrige dage, hvor de dygtigste atleter kappes om at vinde hæder i disciplinerne hestevæddeløb, brydning og bueskydning. I gammel tid gjaldt det om at træne landets unge mænd til at kæmpe, i dag gælder det om at være sammen og hylde nationens helte.
Foto: Helle-Karin Helstrand

Indhold

En god model for lokal organisering 3
Grå skyer over landet
med den blå himmel 6
FN-ekspert advarer … 9
Mumie med ondt i ryggen 10
Min mongolske mor 13
Sneleoparden … 14
12 ting du bør vide om Naadam 16
Mongolske Frisurer 19
Mongolske kerneværdier - II 24
Aktuelt 26
Fælles værdier deles … 27
DMS nyt 30

Medlemmer fra en af NTS' lokalgrupper. Foto: Bettina Gram

En god model for lokal organisering

Bulgan Njama er formand for DMS og leder af selskabets projekter.
Foto: Søren Zeuth

At skabe økonomisk bæredygtige lokalsamfund er målet for DMS' næste 3½ års projektsamarbejde i Mongoliet, fortæller selskabets formand Bulgan Njama i dette interview.

Vi skal videreudvikle vores tidligere projekt og gøre det bæredygtigt. Helt konkret betyder det, at vi skal hjælpe og støtte fattige familier til at blive stærkere gennem at blive organiseret i spare- og lånegrupper. Vi skal støtte iværksættere til at blive bedre til at drive deres forretninger ved at gennemføre forretningsudviklingskurser. Desuden skal vi udvikle vores projektpartner NTS, Socialt Partnerskabsnetværk, til at blive økonomisk bæredygtig«, fortæller Bulgan Njama, som udover sit formandskab for DMS også er ansvarlig for selskabets projektarbejde i Mongoliet.

Sammen med en projektgruppe under DMS skaffede hun i 2018 4,5 mio. kr. fra CISU, *Civilsamfund i Udvikling*, til projektet *Skabelse af ansvarlige og bæredygtige lokale samfund*. Projektet bygger videre på en velfungerende mikrofinansieringsmodel med lokale spare- og lånegrupper, som DMS gennem de sidste 12 år har samarbejdet med sin mongolske partnerorganisation NTS om. NTS er en ngo, der blev etableret i 2004 med det formål at øge samarbejdet mellem borgere, frivillige og regionale organisationer samt fremme bæredygtig social og økonomisk udvikling i regionerne.

Opgjort i tal skal projektet over de næste 3½ år etablere 143 nye spare- og lånegrupper og udbrede dem i seks nye lokalområder udover de nuværende syv. Der skal etableres 215 nye, små og mellemstore virksomheder. 26 lokale NTS-koordinatorer og kommende undervisere af iværksættere skal gennemgå en certificeret uddannelse i at kunne undervise i opstart og drift af virksomheder i deres lokalområder. I de 13 lokalområder skal 2.200 iværksættere gennemføre kurser om forretningsdrift.

Styrkelse af den mongolske samarbejdspartner

Sammen med NTS gennemførte DMS i årene 2007-2016 mange forskellige projektaktiviteter, som resulterede i etablering af 400 spare- og lånegrupper og 200 små og mellemstore virksomheder. Som et led i projektets nye fase skal NTS styrkes og udvikles til at blive en selvfinansieret ngo.

I 2016, hvor den tidligere projektfase sluttede, var der etableret 96 spare- og lånegrupper med i alt 1.500 medlemmer i syv lokalområder. Aktiviteterne aftog efterfølgende, så der i dag er 53 grupper med 619 medlemmer. I projektets nye fase er det helt centralt at sikre, at NTS og de lokale afdelinger bliver bæredygtige, så de også fortsætter deres virke efter projektets afslutning i 2022.

Bedre levevilkår og lokal indflydelse

Erfaringerne fra projektet viser, at spare- og lånegrupperne forbedrer medlemmernes og deres familiers levevilkår gennem iværksætteri og øger deres viden om deres rettigheder i samfundet. Det overordnede mål er at hjælpe medlemmerne til at formulere deres ønsker over for de lokale myndigheder, så de derved kan forbedre deres sociale og økonomiske forhold og få større indflydelse lokalt.

Gennem medlemmernes individuelle månedlige opsparing, som lægges i en fælles kasse, får de mulighed for at optage lån fra fælleskassen til egne indkomstskabende projekter. Lånet kan bl.a. bruges til at investere i redskaber, materialer eller et lokale til at etablere en lille virksomhed, fx et skrædderi eller en restaurant. Medlemmerne af spare- og lånegrupperne er typisk voksne kvinder over 40 år og unge, der vil være selvstændige.

Erdenshoo er kasserer i sin lokale NTS-gruppe, 25 km nord for Ulaanbaatar. Hun har via projektet sparet op til at købe en lille grisebesætning, der er familiens indtægtskilde.
Foto: Bettina Gram

»Gruppernes medlemmer kan hjælpe hinanden både på det personlige plan og i deres arbejde med at skabe små virksomheder. I projektet opmuntrer vi grupperne til at søge indflydelse og økonomisk støtte lokalt til deres aktiviteter. Når medlemmerne etablerer små firmaer, som i nogle tilfælde vokser sig større og skaber arbejdspladser, medvirker de til at afhjælpe fattigdomsproblemer i lokalsamfundet«, forklarer Bulgan Njama.

Uddannelse et centralt element

Finansiel bæredygtighed er et hovedmål i det nye projekt. NTS og spare- og lånegrupperne skal blive økonomisk uafhængige af udefrakommende støtte fra fx Danmark. Der findes bl.a. lokale udviklingsfonde, som grupperne kan ansøge om fordelagtige lån hos. For at få adgang til disse midler kræves, at

Amgalan Ragchaa (th.) har startet en restaurant vha. et lån fra sin lokale NTS-gruppe i Erdenet. Foto: Bettina Gram

Eksempler på typiske virksomhedstyper

- Filt-, uld- og cashmere-produktion
- Fødevareproduktion (pasta, grøntsager og mælke-produkter, havtornsaft)
- Beklædningsfremstilling (traditionelle klædedragter, arbejdstøj til minesel-skaber m.m.)

man ved, hvordan man opfylder lånekravene og ansøger om dem.

»Typisk betaler man i Mongoliet andre for at skrive en låneansøgning. Vores målgruppe vil deltage i kurser om at drive virksomhed og modtage rådgivning om det at drive en forretning. De vil bl.a. lære at lave en forretningsplan og at udforme låneansøgninger«, siger Bulgan.

Til spørgsmålet om, hvordan NTS og spare- og lånegrupperne kan blive økonomisk bæredygtige, svarer Bulgan: »Vi har allieret os med en meget anerkendt ILO-certificeret *(Den internationale Arbejdsorganisation)* mongolsk underviser i etablering og drift af små og mellemstore virksomheder. Han skal over to gange afholde et 15 dages intensivt uddannelsesforløb i hovedstaden i virksomhedsdrift for 26 NTS-koordinatorer og kommende undervisere af iværksættere fra 13 lokalområder. Efter gennemførelsen af kurset autoriseres de til at kunne undervise i opstart og drift af virksomheder i deres lokalområder. Autorisationen giver desuden de lokale kursusdeltagere bedre betingelser for at kunne søge midler fra deres lokale kommunes udviklingsfond«.

Attraktive kurser

Med den nyerhvervede viden om virksomhedsdrift kan de lokale koordinatorer og nyuddannede undervisere udbyde kurser og tilbyde rådgivning til iværksættere lokalt og derigennem skaffe indtægter til NTS.

De første 80 deltagere, der har etableret virksomheder under de tidligere projektfaser, har allerede deltaget i et kursus om, hvordan de kan forbedre deres forretning.

»Det har været en stor succes at have en anerkendt underviser med et godt renommé. Han er en magnet til vores kurser. I Mongoliet er der ikke tradition for, at man selv betaler for at deltage i kurser, men til manges overraskelse kan vi nemt sælge vores kurser, fordi vores underviser er så dygtig«, siger Bulgan og fortæller, at deltagerne selv betaler mellem 13% og 42% af kursusudgiften, mens resten betales af projektet. Der udbydes flere forskellige kurser, udviklet af ILO.

Hun håber, at kurserne kan være med til at skabe en bedre virksomhedskultur i Mongoliet, hvor mange nye virksomheder går konkurs på grund af ejernes manglende viden om at drive virksomhed.

»Vi er meget ambitiøse med projektet. Vi håber, at vores model til at skabe bæredygtighed, stærke partnerskaber og sund virksomhedsudvikling gennem spare- og lånegrupper en dag bliver udbredt til hele Mongoliet«, siger Bulgan Njama. ■

Bettina Gram

Grå skyer over landet med den blå himmel

Røg fra hundredtusindvis af kulfyrede komfurer har gjort verdens koldeste hovedstad, Ulaanbaatar, til et af planetens mest forurenede steder. Danske vindmøller og andre bæredygtige tiltag skal gøre luften renere, men måske ligger løsningen i landets affolkede landsbyer.

Tserendolgor Od savner ikke livet i storbyen. Hver vintermorgen vågnede hun og familien i et koldt filttelt i udkanten af Ulaanbaatar. Ånden stod hende ud af munden som en hvid dampsky, mens hun fandt sækken med kul frem. Tserendolgor skovlede kul på støbejernskomfuret i midten af teltet og tændte op.

Varmen fra komfuret bredte sig hurtigt i det runde telt, mens røgen forsvandt op gennem den smalle skorsten og blandede sig med kulskyen fra tusindvis af andre skorstene. Snart afklædte familien sig både overtøj og uldsokker igen og drak te varmet på støbejernskomfurets gloende kogeplade.

Men at holde sig varm med kul har sin pris i Ulaanbaatar. Nogle gange er luften så tåget af giftig røg, at det er svært at se, om trafiklyset lyser grønt eller rødt, når man går over fodgængerfeltet. Svage stråler fra solen, et gråt spøgelse, der stiger op kl. 9 og dykker ned bag bjergene ved 16-tiden, illuminerer det forurenede landskab.

»Jeg flyttede til Ulaanbaatar for at få et bedre liv, for at få en uddannelse og et job«, siger den 40-årige kvinde, der voksede op i en lille landsby på Mongoliets vide græssletter. Men mine børn skal ikke vokse op i en by, hvor det er sundhedsskadeligt at opholde sig udenfor. Vi blev nødt til at rejse væk.«

Verdens koldeste hovedstad

Ulaanbaatar, verdens koldeste hovedstad, er en af de mest forurenede byer på kloden. Flere end halvdelen af byens halvanden million indbyggere lever ligesom Tserendolgor i de traditionelle ger, som de i de ekstreme vintre varmer op ved at afbrænde kul.

Mongoliet kaldes ofte landet med den blå himmel, men kulrøgen svøber storbyen ind i en grå sky og står for 80% af luftforureningen i vintrene, som strækker sig fra november til april med risiko for minusgrader ned til 50º. Kulrøgen er den primære grund til landets massive luftforurening, som årligt koster tusinder af mennesker livet.

Forureningens sundhedsmæssige konsekvenser er tydelige, da vi går gennem en af de sundhedsklinikker, som ligger i ger-distrikterne. På gangene er alle stole og bænke optaget, så nogle må stå op, mens de venter på at blive tilset af læger og sygeplejersker.

I et af konsultationsrummene sidder en 30-årig kvinde med sin lil-

le søn på skødet. Lægen placerer et stetoskop mod barnets ryg og lytter til vejrtrækningen. Drengen hoster, en tør hoste, ubehaget er tydeligt i hans ansigt. Begge lunger er betændte. Lægen ordinerer antibiotika mod lungebetændelsen. Hun fortæller, at drengen skal tilses igen dagen efter – hvis det bliver værre, skal han indlægges.

Forureningen skader fostre

Lungebetændelse er nu den næsthyppigste dødsårsag for børn under 5 år i Mongoliet. Blandt indbyggerne i Ulaanbaatar er antallet af luftvejsinfektioner steget med 270% de seneste 10 år, og børn i ger-distrikterne har 40% ringere lungefunktion end børn, der vokser op på landet.

UNICEF betegner situationen som en regulær sundhedskrise, der understreges af, at over halvdelen af Mongoliets indbyggere bor i Ulaanbaatar. Konsekvenserne rækker langt ind i fremtiden, fordi forureningen skader fostre og børn på en måde, der eksempelvis kan medføre indlæringsvanskeligheder og øget risiko for kræftsygdomme.

I et forsøg på at komme luftforureningen til livs har regeringen annonceret et forbud mod at afbrænde kul fra april i år. Men mange borgere har ikke råd til at betale for den mængde elektricitet, som det vil kræve at varme de tyndt isolerede filttelte op med elektriske apparater.

Der findes mange initiativer, som har til hensigt at forbedre situationen i byen. Forskere undersøger, hvad man kan gøre for, at kullet forurener mindre. Nye vindmølleparker med bl.a. Vestas vindmøller forvandler vinden i Gobiørkenen til elektricitet, som skal hjælpe Mongoliet med at nå ambitionen om, at bæredygtig energi skal udgøre 30% af al energi i 2030. Og regeringen forsøger med lovgivning at begrænse migrationen til hovedstaden.

Flere mennesker i provinsen

I Ulaanbaatar er det indtil videre svært at se effekterne af de bæredygtige tiltag. Tusindvis af mennesker lever mere eller mindre ulovligt på bjergskråningerne i Ulaanbaatars ger-distrikter. Har de ikke råd til kul, brænder de hvad som helst af for at overleve kulden, sågar bildæk og plastikflasker.

»Det er den forkerte strategi«, siger Erdeneburen Ravjikh en morgen, da hans chauffør navigerer os gennem den tætte trafik og ud af byen. Den tidligere minister for byplanlægning har nu sin egen konsulentvirksomhed, hvor han rådgiver om bæredygtig udvikling. Han insisterer på, at folk skal forlade storbyen, hvis problemet skal løses.

»I stedet for at forsøge at forbedre situationen i Ulaanbaatar bør regeringen fokusere på at gøre det mere attraktivt at bo i provinsen«, siger Ravjikh. Firehjulstrækkeren kører ikke mere end 20 minutter, før himlen danner en klar, blå kuppel over os. Ulaanbaatar er blot en grå røgsky i bakspejlet.

Erdeneburen Ravjikh har gjort det til sin mærkesag at vende udviklingen og genbefolke de godt 600 små landsbyer, der ligger spredt over hele Mongoliet.

Luftforureningen I Ulaanbaatar

Hovedstaden Ulaanbaatar ligger i den nordlige del af det centrale Mongoliet. Byens infrastruktur er beregnet til at rumme omkring 600.000 indbyggere, men i dag er den hjem for mere end det dobbelte - omkring 1,5 mio. Mere end halvdelen bor i ger-distrikterne, hvor der hver vinter bliver brændt omkring 1 mio. ton kul af i simple ovne, hvor røgen ikke filtreres, før den sendes ud af telte og huse.

Kulafbrændingen medfører massiv luftforurening. Om vinteren har Ulaanbaatar en af verdens højeste koncentrationer PM 2.5, der er en betegnelse for ultrasmå luftbårne partikler, der kan trænge gennem lungevævet og dermed blive ført rundt i resten af kroppen gennem blodet.

I januar 2018 målte en sensor i et af ger-distrikterne en koncentration af PM 2.5, der var 133 gange højere end det, Verdenssundhedsorganisationen definerer som sikkert for mennesker.

Blandt indbyggerne i Ulaanbaatar er antallet af luftvejsinfektioner steget med 270% de seneste 10 år, og børn i ger-distrikterne har ifølge UNICEF, FNs Børnefond, 40% ringere lungefunktion end børn, der vokser op på landet.

I et forsøg på at komme forureningen til livs har regeringen annonceret et forbud mod at afbrænde kul fra april i år. Men mange borgere har ikke råd til at betale for den mængde elektricitet, som det vil kræve at varme filtteltene op med elektriske apparater.

Spøgelsesbyer

Da landet var kommunistisk, blev nomader med hjælp fra Sovjetunionen samlet i små landsbysamfund. Men i dag står de fleste af byerne halvtomme. Der er intet at tage sig til. Intet arbejde, ingen uddannelsesmuligheder.

Sådan forholdt det sig også i Ravjikhs fødeby, Gurvansaikhan, der ligger godt 400 km sydøst for Ulaanbaatar. Det er her, vi er på vej til. Vi kører i en enorm *Toyota Landcruiser 4x4*, for 80 km før landsbyen erstattes asfaltvejen af hullede grusveje på den enorme og ensformige græsslette. Der er ikke nogen andre biler eller tegn på mennesker, så langt øjet kan se.

»Hvis bilen bryder sammen, dør vi af kulden«, siger Ravjikh. Vi håber, at han laver sjov, men er ikke helt sikre. Temperaturen ligger omkring minus 20º.

I Ravjikhs barndom tog Gurvansaikhan sig ud som de fleste andre mongolske landsbysamfund. Der var ingen centralvarme, kun kulfyrede komfurer i de filttelte, folk boede i. Vand hentede man et godt stykke uden for byen, og spinkle træskure udgjorde toiletfaciliteterne. Det var en kold fornøjelse om vinteren. De fleste familier levede som gedehyrder og af at sælge gedernes dyrebare kashmiruld, men de fleste mennesker forlod byen op gennem Ravjikhs ungdom. Selv drog han til hovedstaden som 16-årig for at studere.

»Hvis vi skal løse problemet med luftforurening, må vi forbedre leveforholdene i landsbyer som Gurvansaikhan. Til trods for luftforureningen er levestandarden lige nu bedre i Ulaanbaatar end i landdistrikterne. Landsbyerne mangler basale ting som varme, jobmuligheder og ordentlige toiletforhold«, siger Erdeneburen Ravjikh, da vi efter en 6 timers køretur gennem de golde sletter ankommer til hans fødeby.

Efter 4 års kamp med finansiering, planlægning og opførelse er det lykkedes ham at forvandle den hensygnende spøgelsesby til et levende bysamfund med omkring 1.000 indbyggere.

Asfalterede veje skærer gennem byen og deler den op i blokke. I de frostklare stjernenætter lyser gadelamper med solceller byen op, et vandværk forsyner borgerne med vand, og de fleste indbyggere har skiftet filttelte og kulfyrede komfurer ud med murstenshuse med centralvarme og porcelænstoiletter.

Fra filttelt til murstenshus

Det er i et af disse huse, vi møder Tserendolgor Od. I 4 år nåede hendes familie at have adresse i Ulaanbaatars ger-distrikter, før de forlod byen sidste år. Hun serverer te med mælk og traditionel mongolsk ost lavet på gedemælk.

Både Tserendolgor og hendes mand er født og opvokset i Gurvansaikhan, og de flyttede herfra af de samme grunde. Skolen havde kun 8 klassetrin. Hvis Tserendolgor ville indfri sin drøm om en dag at uddanne sig til skolelærer, så hun sig i en ung alder nødsaget til at rykke til Ulaanbaatar. Parret begyndte for alvor at diskutere muligheden for at flytte tilbage til Gurvansaikhan, da de så den udvikling, landsbyen gennemgik.

»Jeg fulgte med på Facebook, hvor folk lagde billeder op af de forskellige tiltag«, siger Tserendolgor i skolens frikvarter.

Udslaget kom, da hun så, at de søgte lærere på den nyåbnede skole, hvor eleverne kan få en skolegang, der giver adgang til universiteterne. I begyndelsen sov Tserendolgor og hendes familie på madrasser på skolens gange, men inden længe blev de tilbudt det hus, hvor de bor i dag. Vi spørger, om hun nogensinde fortryder at have forladt storbyen til et liv i et mere beskedent landsbysamfund. Hun svarer nej.

Nu behøver hun jo ikke længere at begynde dagen med at fyre op i komfuret, og hun kan trygt lade børnene lege udendørs. Luften er ikke længere giftig. ■

Tekst: **Benjamin Brøndum Madsen**
Foto: **Simon Johansen**

Artiklen blev første gang bragt i Udenrigsministeriets magasin 360°, feb. 2019.

FN-ekspert advarer mod lovstramninger

Det mongolske parlament Ikh Khural.

Mongoliet må sikre, at landets lovgivningsreformer virker fremmende i stedet for begrænsende på det arbejde, der udføres af landets menneskeretsforkæmpere, udtalte FNs særlige rapportør, Michel Forst, i dag om forholdene i Mongoliet.

Mens Mongoliet ofte – og med rette – bliver set som et foregangsland for demokratiet i Centralasien, har den seneste lovgivning udsendt blandede signaler og givet anledning til bekymring, udtalte Forst i en erklæring ved afslutningen af et 2-ugers besøg i landet.

»Efter en nøje vurdering af den information jeg har modtaget fra regeringen, civilsamfundet og andre interessenter, må jeg konkludere, at Mongoliet er et relativt sikkert land for fortalere for menneskerettigheder. Selv om der er rapporteret om tilfælde af overgreb på menneskeretsforkæmpere, har jeg ikke observeret tegn på systematiske overgreb«, sagde FN-eksperten.

»Imidlertid er dette relativt sikre miljø ikke ensbetydende med uproblematiske forhold for menneskeretsaktivister. Hindringer i form af stigmatisering, manglende forståelse og foruroligende ændringer af flere love indgyder frygt og virker hæmmende på deres arbejde.

Forst udtrykte sin bekymring over visse lovændringer, der tillader politisk indblanding i retsudøvelsen, og reformer, der forhindrer retsvæsenet i at overvåge kabinettets beslutninger: »Disse reformer afskrækker måske dommere og anklagere fra at modarbejde korruption og forhindrer i sidste ende folk i at tale om forskelsbehandling og kræve retfærdighed.«

»Under mit besøg hørte jeg om tilfælde af trusler, diskrimination, chikanerier og stigmatisering af menneskeretsforkæmpere, herunder fortalere for LGBTIs rettigheder og børnerettigheder. Miljøforkæmpere og undersøgende journalister, som arbejder med korruption eller miljøemner, er også blevet mødt med trusler og pression. Nogle er endda omkommet under omstændigheder, som endnu ikke er opklaret«, sagde Forst.

»Aktivister har også nævnt mere uigennemskuelige strategier med hensyn til sociale eller økonomiske trusler mod deres slægtninge som fx problemer med at få et job, stipendier og penge til projekter – eller forlydender om at denne form for repressalier måske vil blive taget i anvendelse, hvis de fører sig frem med kritik af følsomme emner som korruption eller miljøbeskyttelse. Når man tager i betragtning, at det mongolske samfund er lille og integreret, skaber denne form for pression en atmosfære af mistænksomhed og frygt, hvilket har en alvorlig afskrækkende virkning på menneskeretsforkæmpere, som ønsker at få alle problemer frem i lyset.«

Den særlige rapportør konkluderede, at vedtagelsen af en lov om beskyttelse af menneskeretsfortalerne ville være af afgørende betydning for at fremme og anerkende deres nødvendige og legitime arbejde for menneskerettighederne og for at kunne straffe dem, der foretager overgrebene. Han opfordrede i kraftige vendinger Mongoliet til at blive det første land i regionen, der vedtager en sådan lov.

Forst havde møder med Mongoliets præsident, statsembedsmænd og andre autoriteter, medlemmer af diplomatiet og repræsentanter for den private sektor. Han hørte også på vidneudsagn fra mere end 100 aktivister i Ulaanbaatar, Airag og Sainshand/Zuumbayan.

Den særlige rapportør vil præsentere sin endelige rapport og anbefalinger fra sit officielle besøg i Mongoliet for FN's Menneskerettighedsråd i Geneve marts 2020. ■

OHCHR
13.05.19

Konservatorerne undersøger mumien på Skejby Sygehus i Aarhus.
Foto: Moesgaard Museum

Mumie med ondt i ryggen

Undersøgelser af en mongolsk mumie, som kan ses i den kommende særudstilling om Mongoliets nomader på Nationalmuseet, viser, at krigeren har siddet til hest det meste af sit liv og nok har haft både ondt i lænden og tandpine.

Overraskende slidte bruskskiver i ryggen i forhold til alderen. Og spor efter paradentose eller en anden tandsygdom. Den mongolske krigermumie, som Moesgaard fik scannet på Aarhus Universitets Institut for Retsmedicin i efteråret 2018, har sandsynligvis haft ondt i lænden og har tilmed måttet leve af søbemad den sidste del af sit liv.

Det viser resultaterne af de undersøgelser, der er foretaget af mumien, og dem kan publikum, der besøger særudstillingen *På Djengis Khans stepper* på Nationalmuseet, nu dykke nærmere ned i. Udstillingen åbner 7. juni og varer til 8. september.

Resultatet af scanningen giver et lidt nærmere billede af de livsvilkår, den mongolske rytter efter al sandsynlighed har levet under.

Scanningen afslører dog ikke, hvad krigeren fra Altaibjergene, der var lagt i graven med alt sit udstyr, i sin tid er død af. Billederne fra scanningen er blevet gransket af eksperter fra både Aarhus og Københavns universiteter.

»Resultaterne af scanningen har givet os detaljerede oplysninger om rytterkrigeren, men desværre ikke en dødsårsag. Til gengæld bliver vi lidt klogere på de livsvilkår, han har levet under, og hvornår han levede. Det er altid spændende at kunne afdække informationer om livet bag de døde, og vi glæder os til at give denne helt nye viden videre til de gæster, der besøger udstillingen«, siger udstillingsleder Pauline Asingh fra Moesgaard Museum.

Velbevaret mumie

Mumien er særdeles velbevaret med hud og hår, sener, muskler, indre organer og skelet. Og scanningen har fastslået, at der *er* tale om en mand.

»Det fremgår blandt andet af bækkenet. Mænds bækken er forholdsvis højere og smallere end kvinders. Det betyder, at nogle 'indhak' i knoglen er mere skarpvinklede hos manden«, siger Pauline Asingh.

Køn kan også bestemmes ud fra kranium og underkæbe. Mænds underkæbevinkel er mere retvinklet end kvinders, som er mere åben-

3D-scanning af kraniet. *Foto: Moesgaard Museum*

vinklet, og muskelfæsterne på kraniet er kraftigere hos mænd for eksempel lige under øret.

Lektor Chiara Villa ved Københavns Universitet glæder sig til at sammenligne scanningerne af den mongolske mumie med tilsvarende scanninger, man har på hendes laboratorium af mumier fra hele verden, fx Korea, Italien, Argentina, Peru, Egypten og danske moselig.

»Så kan vi på tværs af kulturer og tid se og sammenligne netop arbejdsbetingede forandringer i skelettet, og fx forekomst af åreforkalkning i tidligere tider«, siger Chiara Villa.

Rytterkrigeren i Nationalmuseets udstilling har været ca. 1,60 meter høj. Undersøgelserne af skelettet viser, at manden har været sund og rask, og der er ikke tegn på brud eller spor efter tidligere brud. Han skønnes at være død i en alder af ca. 30 år (25-40 år). Men dødsårsagen afslører scanningen altså ikke.

Et liv på hesteryg

Til gengæld kan eksperterne ud fra billederne se, at han måske har haft smerter i lænden, da han døde. Bruskskiverne mellem lændens ryghvirvler er deforme og perforerede. Det kan skyldes, at han har tilbragt en stor del af sit liv på hesteryg. Sliddet er overraskende

Konservator Anna Tjellden i gang med rengøring af mumiens kiste. Foto: Moesgaard Museum

Mumien forberedes til scanning på Institut for Retsmedicin på Aarhus Universitet under stor mediebevågenhed.
Foto: Moesgaard Museum

stort, når man tager hans alder i betragtning.

Mumien fra Mongoliet har kun seks tænder tilbage i munden. I sin sidste levetid har rytteren sikkert kun spist flydende kost. Tandkronerne på de bestående tænder er slidte, hvilket kan skyldes grov kost gennem livet, eller at krigeren måske har brugt tænderne som »redskab« ved blandt andet skindforarbejdning. Han har desuden lidt af en tandsygdom, en slags paradentose, og har mistet flere af sine tænder i en ung alder. I højre underkæbe ses det tydeligt, at knoglen er helet efter tidligt tab af tænder.

Krigermumien har velbevaret hår, og frisuren svarer til hårmoden på Chinggis Khans og de efterfølgende stor-khaners tid. En fletning bag hvert øre er sat op i løkker under det ellers kortskårne hår. Dragten, som mumien har på, består af silke, og flere af dragtens silkelag er blå antagelig farvet med indigo.

Mumien har læderstøvler på foret med en filtsok ligesom mongolernes støvler i dag. Den opadvendte, spidse snude er også bibeholdt i nutidens støvledesign. Hans fødder måler 20,56 cm fra hæl til tå, hvilket svarer til en europæisk skostørrelse 35. Fortil går støvlerne over knæet, hvilket karakteriserer en ridestøvle.

C-14 undersøgelser

Der er foretaget to C-14 dateringer på mumien. Den ene på en knogleprøve fra krigerens lårbensknogle og den anden fra en del af mumiens skindbeklædning. Dem har Marie Kanstrup fra Aarhus AMS Center på Institut for Fysik og Astronomi, Aarhus Universitet, kigget på.

»Dateringerne og isotopanalyserne viser, at der kan være tale om et individ, der har spist en form for marin- og/eller ferskvandsføde, hvilket gør det nødvendigt at reservoirkorrigere knogledateringen. Ud fra den antagelse at pelsstykket er fra et dyr, der har levet på landjorden og ikke i vandet, anser vi derfor denne datering som den bedste og mest repræsentative for gravlæggelsen. Den kalibrerede matematiske sandsynlighedsfordeling af måleresultatet giver to mulige dateringer ca. 1320-1350 e.Kr. og senere igen ca. 1390-1430 e.Kr.,« siger Marie Kanstrup.

Den tidlige datering vurderes som mest sandsynlig ud fra den kulturhistoriske kontekst. Fra delingen af Det Mongolske Rige omkring 1260 var Altaibjergene fortrinsvis beboet af mongoler, både buddhister og shamanister. Mod vest levede fortrinsvis muslimer. Mumien er en »ægte« mongol begravet efter shamanistiske forskrifter, før de mongolske steppenomader for alvor blev påvirket af de store religioner. Han blev gravlagt med hele sit rytterudstyr og desuden en åndedukke af filt. På lange rejser havde mongolerne en åndedukke, en *ongon* af filt, med på rejsen for at have åndernes beskyttelse med sig. Det kan vidne om, at han har været vidt omkring.

Tørret fisk og tang

Tilsyneladende har han blandt andet ernæret sig af marine fødeemner eller mad fra ferske vande. Måske han har haft tørrede fisk og tang fra Mongoliets store søer med i bagagen på sine lange rejser.

Mongolerne var gennemmilitariseret på Chinggis Khans tid og i tiden umiddelbart efter, da verdensimperiet blev skabt. Også efter imperiet blev delt i *khanater*, mindre enheder, har der været brug for rytterhære. Krigerrytteren fra Altaibjergene har sikkert tjent under en af de store hærledere under de konstante konflikter og kampe i imperiets sidste tid. ■

Moesgaard Museum

På Djengis Khans stepper

Træd ind i de mongolske nomaders rige, når Nationalmuseets særudstilling *På Djengis Khans stepper* åbner 7. juni. Forude venter en tidsrejse i den transsibiriske jernbane, en himmelstræbende ger, en magisk bålplads og en krigermumie.

Udstillingen er udviklet af Moesgaard Museum i samarbejde med Nationalmuseet. Se udstillingen på Nationalmuseet fra 7. juni til. 8. september 2019.

Nationalmuseet

Min mongolske mor

My Mongolian Mother
Cai Ning. Kina 2010. 100 min.

I 2010 havde den kinesiske film *My Mongolian Mother* premiere ved den internationale filmfestival i Busan, Sydkorea. Der tales mongolsk og mandarin i filmen, som har engelske undertekster, i det mindste i den udgave jeg ved en tilfældighed fandt på *YouTube*.

Filmen foregår i 1960'erne og bygger på virkelige hændelser. Omkring 3.000 kinesiske »forældreløse« børn sendes af myndighederne til Indre Mongoli, hvor de bliver adopteret af mongolske familier. Jeg skriver »forældreløse« børn i gåseøjne, fordi det viser sig senere i filmen, at en del af børnene faktisk har biologiske forældre levende, selv når børnene bliver voksne. Hvorfor forældrene har givet deres børn fra sig, forstod jeg ikke.

I Xilingol græslandet (jeg besøgte stedet i 1980), hvor filmen foregår, vil en mongolsk kvinde trods sin mands protester adoptere et af de kinesiske børn. Da de ankommer, vælger hun pigen Chen Chen. Denne forklarer, at der er en dreng, Yu Sheng, som hun synes, at familien skal tage til sig. Den mongolske kvinde, Qiqigema Erji, opfatter det som, at det er pigens bror, og hun vil ikke adskille søskende; derfor henter hun drengen til trods for sin mands højlydte protester. Hendes mand påpeger, at de ikke har råd, og slet ikke til to børn, men Erji får sin vilje. Erji er en meget stærk kvinde og er gift med en dygtig hyrde. De to børn opdrages i hyrdefaget, og især drengen ser en fremtid som mongolsk hyrde.

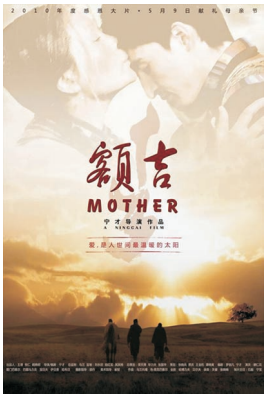

20 år senere hører børnene, at deres biologiske forældre leder efter deres børn. Chen Chen damper af til Shanghai for at lede efter sine forældre. Hun kommer tilbage som rødgardist og er med til at mishandle den lokale lama, hvor Erji forsøger at bryde ind og få rødgardisterne til at opføre sig ordentligt, men de er så hjernevaskede, at det ikke kan lade sig gøre.

Yu Sheng har udviklet sig til en dygtig hyrde og har ikke travlt med at forlade græslandet. Til sidst møder han sine forældre, som han ikke kan kalde far og mor, for de har ikke været der for ham. Han skal så vælge, hvad han vil med sit liv og vælger græslandet.

Det en er sød film. En seværdig film. Man ser meget mongolsk hverdagsliv. Desværre står de engelske tekster i meget kort tid, så mennesker, der ikke taler engelsk til hverdag, næppe når at læse dem alle.

Det er interessant, at kineserne i 1960'erne sendte kinesiske børn til Indre Mongoli. I begyndelse af filmen fortælles det, at store oversvømmelser har givet hungersnød. Det har fået forældre i Shanghai til at bortadoptere nogle af deres kinesiske børn til mongolske nomader i Indre Mongoli. Var det for at hjælpe »forældreløse« kinesiske børn? Var det også for at undertrykke mongolerne med en større kinesisk befolkning i Indre Mongoli? Siden omkring år 1900 har kineserne opmuntret kinesiske bønder til at slå sig ned i Indre Mongoli, som er et selvstyrende område. Ideen er én mand én stemme, så det går ud på, at der skal bo flere kinesere end mongoler, hvilket også er sket. Demokratiet er i orden, men mongolerne er pludselig blevet et mindretal i deres eget land. ■

Rolf Gilberg

Læs mere om den store kinesiske hungersnød på Wikipedia:

da.wikipedia.org/wiki/Store_kinesiske_hungersnød
en.wikipedia.org/wiki/Great_Chinese_Famine

Filmen kan ses på YouTube:
www.youtube.com/watch?v=BYvAyEy9hNI&t=29s

Sneleoparden er for første gang observeret i Sydgobis Khorkhbjerge

Optagelser fra en kamerafælde i bjergområdet Khorkh i Sydgobi bekræfter tilstedeværelsen af sneleopard foruden los, stenbuk og argalifår.

Under kommunismen i Mongoliet indtil 1990, blev der jævnligt rapporteret om lokale indbyggere, der havde set sneleoparder i Khorkhbjergene. Men efter 1990 har vi ikke kendt til bekræftede observationer. Nu har vores kamerafælder fanget flere sneleoparder, herunder en mor med to små unger. Jeg antager, at det er det første videnskabelige bevis på dyrets tilstedeværelse i bjergområdet«, siger Puji Lkhagvajav, forskningsleder for Sneleopardsammenslutningen i Mongoliet.

Khorkhbjergene er en del af Det strengt Beskyttede Område, Lille Gobi A, et fristed for Gobis dyreliv, der strækker sig hen over grænsen til Kina. Måske er den biodiversitet Puji og hendes team har observeret i Khorkh et bevis på det fredede områdes succes.

»Foruden sneleoparder har vores kameraer tillige dokumenteret tilstedeværelsen af los, vildæsel, rød ræv, argali og stenbuk i Khorkh«, siger Puji.

Sneleopardsammenlutningen har studeret dyrelivet i Sydgobi i mere end et årti, hvor man har fokuseret på at overvåge og skaffe viden om den lokale udbredelse af sneleoparden. Den største indsats har koncentreret sig om naturreservatet Tost Tosonbumba og dele af den tilgrænsende nationalpark Gobi Gurvansaikhan. Men studierne i Khorkh har betydet et gennembrud.

»Vi disponerer ikke over et stort antal kameraer eller uddannede medarbejdere, så vi må udvælge vores undersøgelsesfelter omhyggeligt. Det er første gang, vi har vovet os ud i det østlige beskyttede område Lille Gobi A takket være hjælpen fra de lokale betjente, som vi på forhånd har undervist i betjeningen af kamerafælder. Det forhold, at vi har været i stand til at bekræfte tilstedeværelsen af sneleopard så hurtigt, er meget opmuntrende«, siger Puji.

Projektet er en del af en større indsats for at indsamle viden om udbredelsen og bestanden af sneleopard i hele Sydgobiområdet, som af den mongolske regering er blevet udpeget til at skulle være et sikkert levested for sneleoparden under *Global Snow Leopard & Ecosystem Protection Program (GSLEP)*. Der er tale om et meget stort areal, i alt ca. 80.000 km², der omfatter dele af tre mongolske provinser.

En sneleopard med sin unge blev fotograferet af en kamerafælde i Mongoliets Khorkhbjerge. Foto: Snow Leopard Trust

»Vi har en temmelig solid viden om situationen efter vores flerårige studier af Tost og de omliggende bjergområder. Med hensyn til den øvrige del af det enorme område har vores viden imidlertid hidtil været begrænset til nogle anekdotiske rapporter om observationer årtier tilbage i tiden. Nu er det ved at ændre sig«, siger Puji.

I 2019 har Puji og hendes team planer om at undersøge endnu flere områder, herunder en del af Bayankhongorprovinsen længere mod vest.

»Vores mål er med tiden at nå frem til et estimat over bestanden af sneleoparder i hele det vældige område«, siger Puji. ■

Snow Leopard Trust
www.snowleopard.org
03.02.19

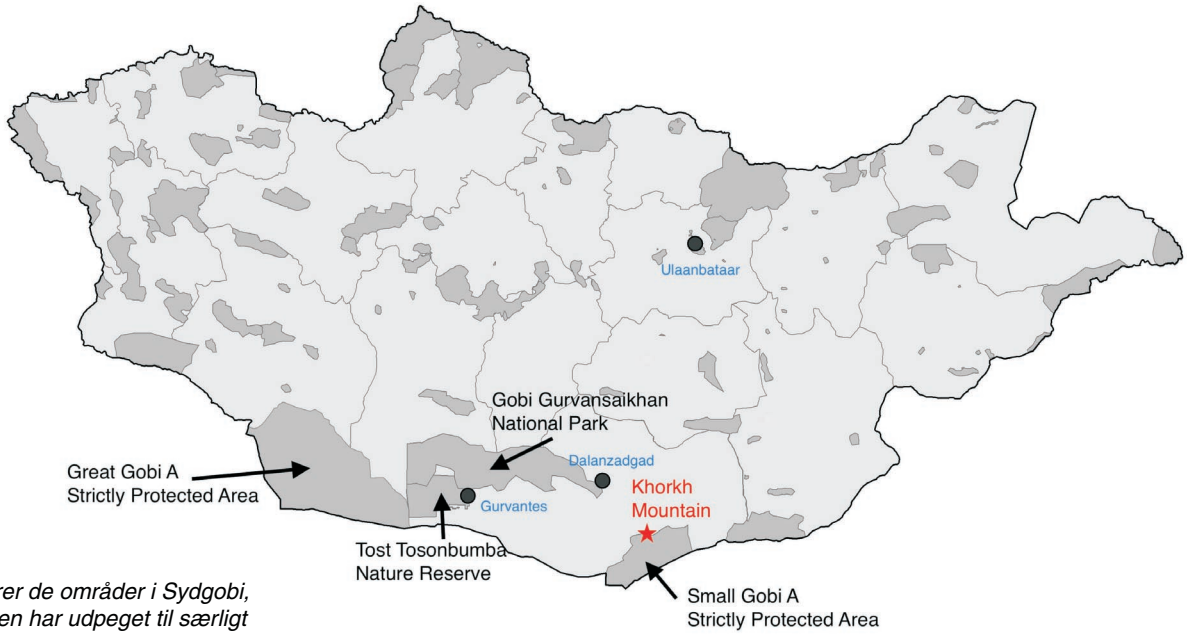

Kortet markerer de områder i Sydgobi, som regeringen har udpeget til særligt beskyttede levesteder for sneleoparden under programmet GSLEP.
Kort: Snow Leopard Trust

12 ting du bør vide om Naadam

Midt på sommeren nyder alle mongoler deres fridage i forbindelse med fejringen af årets festligste begivenhed. De er travlt beskæftiget med at forberede årets største og ældste festival, Naadam, som kan oversættes til *lege* eller *fest*. Naadam er en stor begivenhed, der kan spores tusinder af år tilbage i tiden. Festen kulminerer i dagene 11.-15. juli med et stort antal arrangementer over hele Mongoliet.

Til de udendørs sportskonkurrencer hører brydning, hestevæddeløb, bueskydning og knoglebenskastning. Overalt ses Mongoliets nationalflag i alle størrelser, farverige nationaldragter og en masse forskellige populære forlystelser. Overværer man Naadam-festen i Mongoliet, vil man se alle facetter af Mongoliets traditionsrige kultur.

Den mongolske Naadam er en manifestation af det mongolske folks historie og kultur og de traditioner, der bærer den. Derfor kommer der altid mange turister til Mongoliet under Naadam-festen i juli.

Ifølge eksperter stammer Naadam helt tilbage fra 1.-3. århundrede før vores tidsregning, da hunner-imperiet blev oprettet. Hestevæddeløb, brydning og bueskydning blev anset som vitale for staten, fordi beherskelsen af de tre discipliner var en nødvendig forudsætning for, at indbyggerne kunne forsvare deres fædreland og territorium. Krigere udrustet med buer sejrede over fjenden, ridende på deres heste. Det fremgår også af forskellige historiske kilder, at brydeteknikker var nødvendige redskaber, når krigere var i kamp uden sværd.

På den tid arrangerede hunner-imperiet lignende turneringer kaldet De Tre Mandlige Kamplege for at være i stand til at holde sammen på de spredte stammer og for at forbedre soldaternes kampevne. Siden da har de mongolske folk arrangeret disse lege.

1 Formelt afholdes Naadam dels til minde om årsdagen for det mongolske folks revolution i 1921, dels oprettelsen af Det store Mongolske Imperium i 1206 og dels den første statsdannelse i det mongolske område, hunnernes imperium – alle tre på én gang.

2 Naadams første dag, 11. juli, indledes med en ceremoni til ære for Statens Ni Hvide Bannere, der befinder sig i Statens Hus i Ulaanbaatar. De eskorteres derefter til det centrale stadion, hvor åbningshøjtideligheden finder sted. Efter at De Ni Hvide Bannere er hyldet midt på stadion af den beredne æresgarde begynder selve åbningsceremonien, og Naadam fortsætter i dagene derefter.

3 Naadam-festen opfattes af lokalbefolkningen som en traditionsrig demonstration af styrke, ridekunst og skydefærdighed. Selv om de Tre Mandlige Kamplege, brydning, bueskydning og hestevæddeløb har rødder langt tilbage i fortidens tåger, er de stadig meget populære blandt nutidens mongoler. I det 12. og 13. århundrede var militære festivaler almindelige,

hvor mændene afprøvede deres styrke og hurtighed.

4 Enten 1024 eller 215 brydere, stiller op i konkurrencen. Nu til dags er det som regel 512, der melder sig i ni runder mand mod mand, hvor én ryger ud efter hver kamp. En bryder, der vinder over fem modstandere i træk, belønnes med titlen *Falk*, vinderen af seks runder får titlen *Høg*, syv runder *Elefant*, otte runder *Garuda*. Den som bliver mester ved at vinde ni runder opnår titlen *Løve*, og hvis han vinder 2 år i træk kaldes han *Gigant*. Hvis en bryder vinder Naadam for tredje gang, kan han tilføje *National* til sin titel, og vinder han endnu engang tituleres han *Uovervindelig*.

5 Naadam-hestevæddeløb er en landsdækkende begivenhed bestående af løb på mellem 15 og 30 km, hvor løbslængden er bestemt af aldersklasser. Væddeløbshestene er inddelt i aldersgrupper: 2-, 4- og 5-årige, dem over 5 år og hingste. Jockeyerne er traditionelt i alderen 5 til 12 år. Mongolske børn i denne alder er gode ryttere, da både drenge og piger rider fra de er ganske små. De er ikke alene fremragende ryttere, men også dygtige taktikere, der ved, hvordan man holder hesten tilbage, så den har tilstrækkelig med overskud til at sætte ind i opløbet.

6 Hestevæddeløbets to højdepunkter er starten og slutningen. Før starten rider jockeyerne rundt om startstedet tre gange, mens de råber et slags krigsråb, det gamle kald, *Giingoo!* Når alle hestene befinder sig bag startlinjen, gives startsignalet, og hestene farer frem. De vindende ryttere rider en hel æresrunde på stadion ledsaget af en herold. Den vindende hest tildeles titlen De 10.000 Hestes Pande, mens de næste fem heste får medaljer kaldet *Airagiin Tav*.

7 Der findes også en interessant tradition for taberen i kategorien for de yngste ryttere. Mens man forventer hæder og ære til vinderen, får den sidste hest også en præmie. Den hest, der kommer sidst over målstregen i *Daaga*-væddeløbet (de 2-årige heste) kaldes *Bayan Khodood* (betyder »fuld mave). Tilskuerne kommer med opmuntrende tilråb og synger til ære for *Bayan Khodoo* og ønsker den held og lykke til næste års Naadam.

8 Traditionelt deltog kvinder ikke i bueskydning, men i de sidste årtier er de begyndt at være med. Mændene skyder på mål i en afstand af ca. 75 meter, mens kvinderne har en kortere distance på ca. 60 meter. I en konkurrence afskyder mændene 40 pile og skal ramme mindst 15 gange for at gå videre til næste runde. Kvinder bruger den samme bue som mænd, men afskyder 20 pile og skal ramme mindst 13 gange for at gå videre. Når en pil rammer målskiven, står en gruppe dommere lige bagved eller ved siden af rækken af målskiver og kommenterer og signalerer med deres hænder, om skytten har haft held eller uheld. Den bueskytte, der scorer de fleste træffere, bliver belønnet med titlen *Mergen* (superskytte).

9 Mens den største og vigtigste Naadam-festival finder sted i hovedstaden, arrangeres der Naadam overalt i landet, hver på sin måde. Mongoliets 21 aimag eller provinser og deres 333 sum (kommuner) fejrer deres egen version af Naadam på forskellige dage i perioden juni-juli. Man bør ikke gå glip af disse »små« fester, fordi de kan synes mere overskuelige. Man kan enddda deltage i bryder- og bueskydningskonkurrencerne.

10 I Naadam-perioden klæder næsten alle mongoler sig i den farverige og karakteristiske, traditionelle klædning ved navn *dell*. Nu til dags bliver dell fremstillet i et moderne snit og farver, og man kan se voksne og børn spadsere stolt rundt i Ulaanbaatars gader, mens de fejrer deres nationale fridage. Der arrangeres endda en festival for traditionelt tøj den 10. juli, *Deeltei Mongol*, hvor alle, der har taget en dell på, kan deltage.

11 Som alle andre steder, hvor man fester, er maden noget af det vigtigste ved Naadam-festen. Kødretter eller dumplings kaldet *khuushuur* og gæret hoppemælk kaldet *airag* er den mest populære ret og drikkevare ved festen. Der er i hundredvis af madboder overalt i byen, flest omkring det centrale stadion, og dér hvor de største begivenheder under Naadam arrangeres.

12 I 2010 blev Naadam-festen optaget på *UNESCOs repræsentative liste over verdens immaterielle kulturarv* med den begrundelse, at den mongolske Naadam er uløseligt forbundet til mongolernes nomadiske civilisation, som i århundreder har levet som hyrder på de vidtstrakte centralasiatiske stepper. Mundtlig tradition, teater og dans, lokal kogekunst, kunsthåndværk og kulturformer som lange folkesange, *khoomei*-overtonesang, *bie bielgee*-dans og hestehovedviolinen *morin khur* bliver også fremført på højt plan under Naadam. Naadams ritualer og skikke understreger i særdeleshed respekten for naturen og miljøet. ■

Artiklen er oversat fra *12 things you should know about Mongolia's Naadam Festival* bragt i *The Mongol Messenger* 27-28(1353-1354), s. 6, 6. juli 2017. Alle fotos er taget af Helle-Karin Helstrand.

MONGOLSKE FRISURER

Af Henning Haslund-Christensen

Med Tegninger af Inger Achton.

James Gilmour, den kendte engelske Missionær og Mongolforsker, som i Aarene 1871-91 berejste Mongoliet og levede i intim Kontakt med dets Befolkning, fremhæver de gifte Mongolkvinders Frisurer og Hovedtøjer som den mest bemærkelsesværdige Del af Mongolernes Paaklædning. Senere Rejsende i Mongoliet er enige med Gilmour i deres Omtale af de gifte Kvinders pragtfulde Hovedtøjer, men ingen af dem giver detaillerede Beskrivelser af dem eller fordyber sig i dette Emne, som af mange Grunde maa anses som værende af stor Interesse.

I Modsætning til Kina og de fleste andre Lande, hvor Frisurer og Haarsmykker gennem Tiderne har været en Distinktion for Bærerens Rang og Stand, er de mongolske Hovedtøjer ens for alle gifte Kvinder inden for samme Stamme. Tyngden af det benyttede Sølv og Værdien af de indfattede Stene kan variere efter Ejerens Rang og Rigdom, men Form og Type er fælles og betegnende for samtlige Stammens gifte Kvinder. Støvler, Hatte og andre Dragtdele kan være forskellige hos fjernt fra hinanden bosatte Stammer; men her har Moden friere Spillerum, og der er intet, der saa afgørende bestemmer en gift Kvindes Hjemstavn som hendes Hovedtøj.

De fleste etnografiske Ekspeditioner til Mongoliet har hjemført Prøver paa Mongolernes pragtfulde Haarsmykker uden tilsyneladende at have interesseret sig for deres Frisurer. Dette er beklagelsesværdigt, idet Mongolkvindernes Hovedtøj er en mere eller mindre indviklet Kombination af Frisure og Haarsmykker, og Frisuren har været Grundlaget over hvilket Haarsmykkerne er komponerede.

Fig. 1. Kejserinde She Tsu af det mongolske Yuan Dynasti (1280-1366).

Efter at have fastslaaet den Kendsgerning, at den, der er indviet i de mongolske Hovedtøjers specielle Form for Heraldik, kan afgøre, hvilken Stamme en gift Kvinde tilhører, lagde de danske Mongolekspeditioner Vægt paa ikke alene at indsamle de forskellige Stammers Haarsmykker, men ogsaa at studere de til Smykkerne hørende Frisurer, saaledes at vi efter Hjemkomsten kunde være i Stand til nøjagtigt at rekonstruere de indsamlede Hovedtøjer. Dette Arbejde har strakt sig over en Del Aar, og flere af de indsamlede Genstande og Oplysninger vil det i Dag være umuligt at opdrive i Mongoliet.

Saa længe Manchudynastiet havde Magten i det kinesiske Rige (1644-1912), var det forbudt Kinesere at tage fast Ophold i Mongoliet, men ved Dynastiets Fald ophævedes dette Forbud, og en Strøm af kinesiske Kolonister trængte Aar for Aar længere ind i Landet. De sorgløse Nomader kunde overhovedet ikke klare sig i Konkurrencen med de nøjsomme og handelsbegavede Kinesere, deres Heste- og Kvæghjorde decimeredes hastigt, og de hensank i dyb Fattigdom. Med Tiden maatte de afstaa deres kostbare Smykker til Kineserne, som lod dem nedsmelte til andet Brug, og inden længe var det ofte umuligt at faa en nøjagtig Beskrivelse af, hvordan de Hovedtøjer, der gennem Generationer havde været et af Stammens Særpræg, havde set ud. Samtidig opstod det Røvervælde i Grænseomraaderne, som efterhaanden tog mere og mere Overhaand. I 1936 blev Dalat-Stammen i Ordos i den Grad udplyndret, at den ved mit Besøg i 1938 ikke ejede den ringeste Genstand af Sølv. Her lykkedes det mig dog at opspore en af Stammens Smede, som endnu var i Besiddelse af de gamle Arbejdstegninger, og ved at levere ham de nødvendige Materialer lykkedes det mig at faa udført en nøjagtig Kopi af Stammens gamle Hovedtøj.

To Spørgsmaal, der rejser sig i Forbindelse med de mongolske

Fig. 2. Gift Mongolkvinde fra Vestmongoliet (efter Pallas 1776).

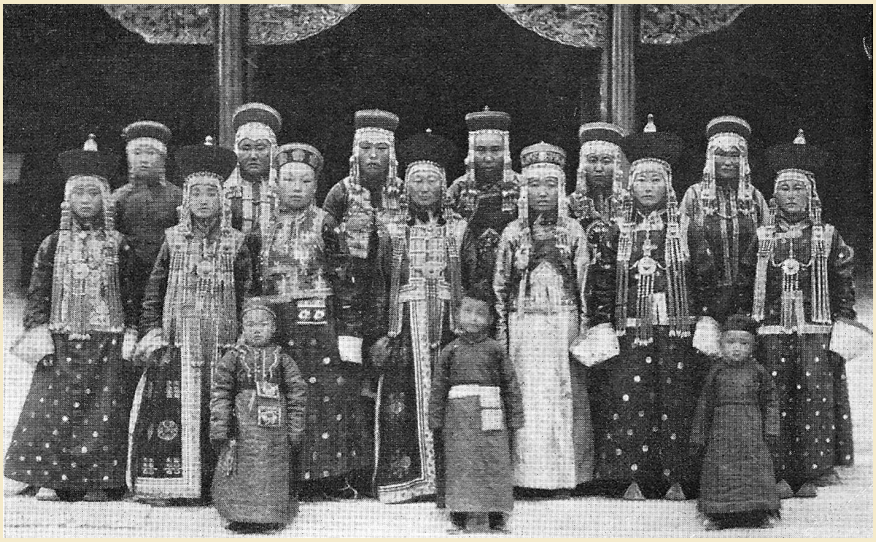

Fig. 3. Gifte Kvinder af Høvdingen af Darkhan Belle's Slægt.

Hovedtøjer, er deres Alder og Oprindelse.

Mongolerne selv paastaar, at de er af ældgammel Dato, og Khalkha-Mongolerne, som regner sig for den mongolske Moderstamme, beretter en Legende, i Følge hvilken denne Stammes bemærkelsesværdige Hovedtøj er en Paamindelse om,

Fig. 4. Gift Kvinde af den vestmongolske Torgutstamme, som opholdt sig ved Volga fra 1650 til 1770.

at den første Mongol var Frugten af en Forbindelse mellem en af Landets gamle Aander og en Ko (se Henning Haslund-Christensen, Jabonah S. 54). Studiet af forskellige Mongolfareres Beretninger leder imidlertid til det Resultat, at de i de senere Aar benyttede Hovedtøjer maa være af forholdsvis ny Dato.

De ældste Billeder, der fremviser Mongolkvinders Frisurer eller Hovedtøjer, som er mig bekendte, er de 26 Malerier af Yuan-Dynastiets Kejserinder, som opbevares i Pekings „Forbudte By" (Fig. 1). Disse Mongolkvinders Hovedtøjer maa være de samme, som omtales af Plano Carpini, der gennemrejste Mongoliet i Aarene 1245-47; af Ricold sammenlignes de med en Støvle, der vender Foden i Vejret.

Ysbrandt Ides, som i 1680erne gennemrejste Asien to Gange, omtaler, at Kvinderne bærer „… alle Slags Glaskoraller om Halsen, Livet og i Haaret, som hænger ned i to Rækker paa begge Sider af Hovedet. I Ørerne har de traadsnoede Ringe med lange Snore med tilsvarende Koralsmykker." Om Buryatterne ved Baikal Søen skriver samme Forfatter: „Kvinderne har kun to Fletninger, der hænger ned paa begge Sider af Hovedet; de er smykket med alle Slags Tinfigurer." De indfødte i det Omraade, der nu bebos af Solon og Shipchin, beskriver han med følgende Ord: „… to flettede Lokker, som de har paa begge Sider af Hovedet, hænger ned over Brystet og er bundet med Sølv- eller Tinringe."

I de af den russiske Forsker P. S. Pallas i 1776 publicerede „Sammlungen historischer Nachrichten über die Mongolischen Völkerschaften" forekommer en Del glimrende Kobberstik, som viser gifte Kvinder med Haaret delt i to Fletninger, som hænger ned foran Skuldrene (Fig. 2). Fletningerne er trukket gennem ornamenterede Tøjhylstre.

Timkovski, som gennemrejste Mongoliet i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede, beskriver de gifte Mongolkvinders Frisurer paa følgende Maade: „Hovedhaaret deles i to Lokker eller Fletninger, som falder ned over Brystet; forneden har de smaa Stykker Sølv med ægte Koraller, Glaskoraller eller brogede Stene."

Ovennævnte Citater fra i høj Grad tilforladelige Mongolforskeres Beskrivelser fra henholdsvis 1680, 1776 og 1826 er i Overensstemmelse med de Frisurer, som

Fig. 5. Gift Kvinde af Khalkhas Tushiyetu Khanat. Haaret er delt i vingeformede Dele, som afsluttes i to foran Skuldrene nedhængende Fletninger.

Fig. 6. Gift Kvinde af Tumet Stammen. Den kunstfærdige Frisure og det rige Hovedtøj minder meget om dem, der benyttes i den nærboende Darkhan Beile Stamme.

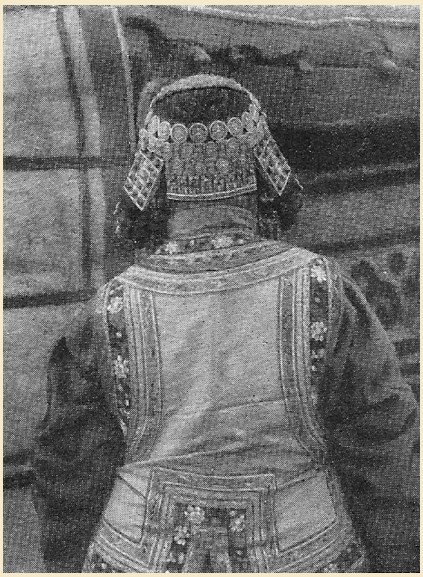

Fig. 7. Gift Kvinde af Durbet Khukhet Stammen. Frisure og Hovedtøj minder om dem, der benyttes i Tumet og Darkhan Beile Stammerne.

Fig. 8. Gift Kvinde af Sunit Stammen. Baade Frisure og Hovedsmykke minder om dem, der benyttes i Chahar Stammens Hobokshar Banner.

den Dag i Dag benyttes af de i Øst-Turkestan bosatte vestmongolske Stammer; men de omtaler intet, som kan minde om de kunstfærdige Frisurer og den tunge Overflod paa Sølvsmykker, som senere Tiders Mongolforskere fremhæver som „… den mest bemærkelsesværdige Del af den mongolske Dragt“, og som Gilmour betegnende beskriver i følgende Vendinger: „Naar en Gruppe Kvinder pyntet i luerøde Dragter, med overdaadige Skindhatte paa, næsten indhyllet til Livet i røde Koralkæder og straalende af Genskæret fra Sølvsmykkerne, staar sammen i Tempelloggiaen, er Virkningen forbløffende. Ved et saadant Syn kan kun den blinde og fordomsfulde nægte, at disse Kvinders Skønhed forøges ved deres Smykker (Fig. 3).

Ved Studiet af de i vor Tid benyttede Hovedtøjer er det hensigtsmæssigt at tage de af Pallas beskrevne vestmongolske Stammer som Udgangspunkt. Disse Stammer udvandrede til Volga-Omraadet i Begyndelsen af det 17. Aarhundrede og vendte først tilbage til deres centralasiatiske Hjemstavn i 1772, efter at Manchuernes Reformiver i Mongoliet havde kulmineret. Disse vestmongolske Stammer bærer den Dag i Dag samme enkle Frisure, som de ovennævnte Mongolforskere beskriver (Fig. 4). Men jo længere man herfra flytter sig mod Øst, desto mere indviklede bliver Frisurerne, og Haarsmykkerne bliver stadig mere overdaadige. Hos Ordos-Stammerne er Fletningerne, i Stedet for at være trukket gennem løse Tøjhylstre, blevet nedstoppede i kræmmerhusformede Foderaler, og Hovedet er omgivet af Sølvdiademer (Fig. 9)*. Hos de nordligere boende Khalkha-Stammer, som var blandt de sidste, der underkastede sig Manchuernes Kontrol, benyttes et Hovedtøj, som sin fantastiske Kunstfærdighed til Trods i Virkeligheden er bygget over de to foran Skuldrene nedhængende Fletninger (Fig. 5 og Pl. 1). Hos de østligere boende Tumet (Fig. 6), Darkhan Beile (Fig. 10)*, Durbet Khukhet (Fig. 7), Sunit (Fig. 8), Abaga (Fig. 11 a og b)* og Chahar Hobokshar (Pl. 2) er Haaret viklet omkring smaa Træ- eller Tøjpøller, der omsluttes af flade Sølvhylstre, der holdes paa Plads bag Ørene. I Chahar Adochin (Fig. 12)* lægges de to Fletninger i en Krans oven paa Hovedet. I Khorchin, som er en af de Stammer, der først sluttede Forbund med Manchuerne, er Fletninger snoede omkring tre flade Sølvnaale, hvoraf den ene, der er indstukket horisontalt, er en Efterligning af Manchuernes pien-fang

Hovedsmykke, som benyttes af de gifte Kvinder i Chahar Stammens Hobokshar Banner.

(Fig. 14a-b)*. Fortsætter vi herfra mod Nordvest over den sibiriske Grænse, møder vi Buryatter, der aldrig har været under manchurisk eller kinesisk Kontrol. Med Undtagelse af en Træpind med kort Tværarm, der er indstukket i hver af Fletningernes øverste Del, benytter disse sibiriske Buryatter en Frisure, der er i nøjagtig Overensstemmelse med de Frisurer, som omtales af de tidligere citerede Mongolforskere (Fig. 13)*.

Den Plads, der her staar til min Disposition, tillader kun at fremlægge en ringe Del af det indsamlede Materiale, men det resterende, som senere vil blive offentliggjort, kan kun bestyrke den Teori, at de gifte Mongolkvinder fra det 16de Aarhundrede indtil Begyndelsen af det 17de Aarhundrede har baaret deres Haar delt i to foran Skuldrene nedhængende Fletninger. De har smykket Haaret med Koraller og brogede Stene samt med Ornamenter af Tin. I Midten af det 17de Aarhundrede er de manchuriske Hovedtøjer begyndt at danne Mode i Øst-Mongoliet, og Moden har efterhaanden spredt sig mod Nord og Vest i mere og mere modificeret Form i de følgende Hundrede Aar.

At man finder de mest indviklede Frisurer og kostbareste Haarsmykker hos de nærmest Kina bosatte Stammer kan forklares ved, at disse Stammers Høvdingeslægter havde Pligt til at forbeholde en Del af deres Sønner for Manchu-hoffets Overskud af Prinsesser, hvilket bevirkede, at de blev rige paa Sølv ved de aarlige Apanager, som disse Ægteskaber førte med sig. For Chahars Vedkommende kan det forklares ved, at hvert eneste mandligt Medlem af denne Stamme oppebar en aarlig Sum Sølv i Egenskab af Kejserens Bannersoldat.

De figurer, der er markert med *, er udeladt i denne udgave af artiklen.

Artiklen er gengivet fra Nationalmuseets årsskrift *Fra Nationalmuseets Arbejdsmark 1946*, s. 87-98. Særligt interesserede henvises til bogværket i Carlsbergfondets Nomadeserie:

Martha Boyer: *Mongol Jewelry*. Rhodos 1995. 276 s. 200 ill. ISBN 87 7245 564 0.

Pl. 1

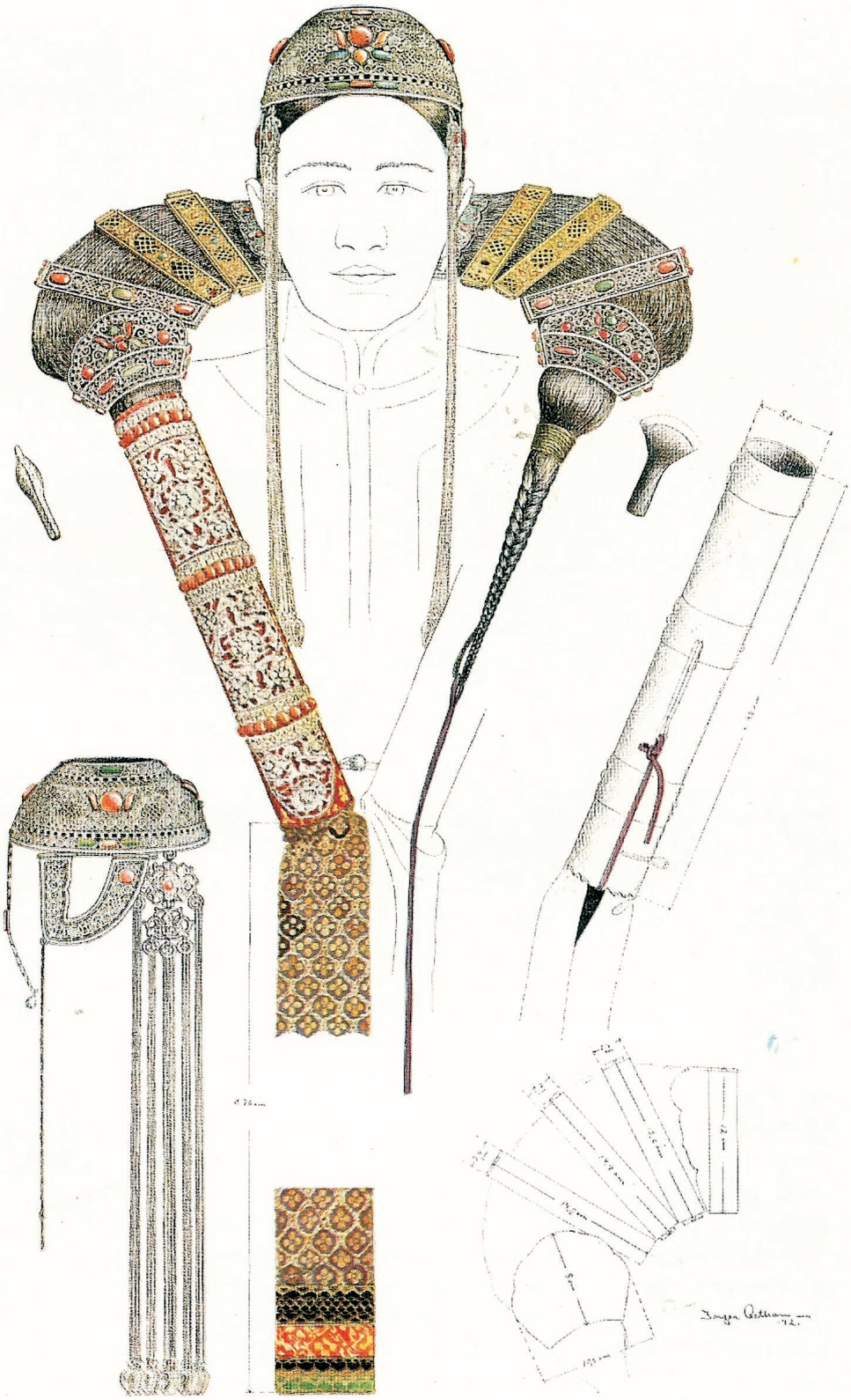

Frisure og Hovedtøj, som benyttes af de gifte Kvinder i Khalkha's Jasaktu Khanat.

Mongoliets kerneværdier - II

Den engelsksprogede ugeavis 'The Mongol Messenger' udskrev i november sidste år en konkurrence blandt 10-12 mongolske studerende om det bedste essay over emnet mongolske kerneværdier. Konkurrencen blev udskrevet i samarbejde med den britiske ambassade i Mongoliet og det nationale mongolske luftfartselskab MIAT.

Der blev uddelt 3 priser. Vinderen blev Dashnyam Khudree fra Sant Skole, mens 2. og 3. pladsen gik til Chuluudai Yesui (th) fra Den mongolsk-russiske Skole og Ganchimeg Soronzonbold (tv) fra Goetheskolen. Her følger 2. og 3. præmievindernes essays.

Mongoliet er et af verdens rigeste lande med hensyn til kultur og historie. Og som et af verdens arealmæssigt største er det tilmed et af de ældste. Derfor råder det mongolske folk over en rig kulturtradition, historie, sprog osv. Den største værdi er dog efter min mening vores dybe forbundethed med naturen.

Siden tidernes morgen har naturen forsynet os med mad, tøj, våben og ly for vejrliget. Og efterhånden som menneskene udviklede sig til at ligne nutidens mennesker, blev naturens betydning større. Menneskene fik øjnene op for de mange vidunderlige ting, naturen kunne tilbyde som fx træ, ler og metal. Floder, søer og bjerge fik navne. Byer blev bygget, og civilisationer blev født. De fleste mennesker blev boende i byer det meste af deres liv og forlod den næsten aldrig. Men mongolerne var en undtagelse. Ligesom andre nomadefolk levede mongolerne ikke det samme sted hele deres liv, de flyttede sig fra sted til sted. Det bevirkede, at Den blå Himmels Land adskiller sig på mange måder fra andre nationer. Således er det traditionelle mongolske hus, geren, højst usædvanlig. Den er transportabel, let at adskille og kan let tilpasses vejrforholdene. Hvis det er varmt udenfor, kan geren justeres, så den leder luften igennem. Og om vinteren er geren konstrueret til at holde på varmen. Det er tydeligt at se, hvor vigtig en rolle naturen spillede i mongolernes tilværelse.

Alt hvad en mongol foretog sig var i harmoni med naturen. Gererne blev opstillet, så de pegede mod syd. Bjerge og bakkedrag fungerede næsten som kompas. De havde navne efter deres form, og man brugte dem til at navigere efter. Mongolerne var og er stadig meget overtroiske i forhold til naturen. Ild og vand var hellige, og det var en synd at kaste ting ind i dem. Det er også interessant, at mongolerne troede på et overnaturligt væsen kaldet *lus*, som herskede over og beskyttede naturen, og som straffede dem, der overtrådte reglerne. Mange mongoler tror stadig på eksistensen af et sådant væsen og undgår så vidt muligt at vække dets vrede. Det er grunden til, at mongolerne har stor respekt for og kærlighed til naturen.

Desværre er mange af disse traditioner gået i glemmebogen. Den gamle tradition med ikke at grave huller i jorden er blevet til en talemåde, da mange mineselskaber har forladt de udtjente miner uden at genoprette ødelæggelserne.

Mongoliets mange floder og søer er fulde af affald. Et af landets største udfordringer er skovrydningen. Mange mennesker opgiver deres nomadeliv og flytter til byerne. Det har medført, at den respektfulde forbundethed, vi havde med naturen, næsten er gået tabt.

Naturen var mongolernes vigtigste livsgrundlag. Men i den moderne verden tager mongolerne naturen for givet og glemmer den betydning og værdi, den har haft gennem historien. ■

Chuluudai Yesui

Inden jeg begynder på mit essay, vil jeg først give dig et indblik i mine følelser for Mongoliet – den evige blå himmels land. Fra de knejsende bjergkæder til steppernes underskønne haver, fra tætte skovområder – hjemsted for hundreder af lægeurter, planter og vilde dyr – til enorme ørkenområder i golde Gobi. Mongoliet har noget for enhver. Efter min mening har alle nationer i verden fra naturens hånd særegne træk, som karakteriserer det enkelte land. Jeg vil gerne dele mine tanker om mit elskede fædreland, Mongoliet, med dig.

Først og fremmest kan vi ikke forestille os Mongoliet uden den nomadiske livsform, som er rygraden i Mongoliets identitet. De bjergtagende vidder flettet sammen

Foto: Anita Garbers

med de dramatiske skift i vejrforholdene, er det der gør os til nomader. Nomadens dag begynder tidligt om morgenen med at forudsige vejret på baggrund af himlen og dyrene. Dernæst skal dyrene passes, malkes, klippes, kæmmes, så der kan fremstilles filt, ost og andre mejeriprodukter. Som følge af den nomadiske livsform råder vi over nøje tilpassede, rummelige, cirkelformede, transportable boliger kaldet *ger*, som er lette at skille ad og samle igen. Til forskel fra andre nomader flytter mongolerne mindst fire gange om året for ikke at skade miljøet og ødelægge græslandet. Om vinteren flytter vi hen til et bjerg for at søge beskyttelse. Om foråret søger vi nærmere en flod, om sommeren helt tæt på floden af hensyn til forsyningen med vand, og om efteråret op på bakkerne for at samle hø til vinteren. I de strenge vintre får vi al vores protein fra kød, mens vi i den brændende varme sommerperiode spiser letfordøjelige mejeriprodukter. De gamle mongoler spiste dog *borts* eller tørret kød, der var føde for Chinggis Khans barske krigere. Da den nomadiske livsform siden Xiongnu-imperiet stadig praktiseres, er det for mig et bevis på eksistensen af et ubrydeligt bånd mellem mongolen og naturen.

Et andet træk, der er karakteristisk for de mongolske værdier, er den enestående mongolske kunst, der er som en ledetråd for landets kulturarv. På baggrund af den nære sammenhæng mellem naturen og mongolerne er den nomadiske livsform kernen i den episke og traditionsrige mongolske kunst. Lad mig give dig et eksempel: *morin khuur* eller hestehovedviolinen er et instrument med to strenge fremstillet af hestehaler, mens hele instrumentet i sin form mimer hestens udseende (hesten er et højt estimeret dyr blandt alle mongoler). Men hestehovedviolinen er ikke så kraftfuldt et instrument som violinen. Det der gør den til noget særligt er dens sjælfuldhed, der virker dragende på alle – både europæere og asiater – når de hører dens magiske, livfulde toner. Desuden indkorporerer den mongolske lange folkesang en bred vifte af vores nationale traditioner, historie og kultur, æstetik, filosofi og tankesæt og synet på vores nomadiske livsform. Det er ikke kun hestehovedviolinen og folkesangene, men alle udtryksformer, der giver den mongolske kunst en meditativ fylde, som spejler de himmelstræbende bjergtoppe og den dybe mongolske sjælsro.

Det tredje karaktertræk handler om den storslåede historie, som spiller en væsentlig rolle i formningen af landets værdisæt. Jeg er sikker på, at de fleste mennesker – når talen falder på Mongoliet – kommer i tanker om den frygtindgydende krigsherre Chinggis Khan. Han er berømt for at have skabt et imperium, der fik en stor og længerevarende betydning for civilisationen i både vest og øst, og som kan spores den dag i dag. Som Jack Weatherford har sagt: »Han skabte et nyt og lige samfund, hvor udvekslingen af teknologi og kultur blomstrede og gav næring til både handelsmæssig og kulturel udvikling gennem den legendariske Silkevej og dermed grundlagde fundamentet til globaliseringsdebatten.« På en måde er han nationens stolthed, der forener alle mongoler spredt over hele verden. På den anden side var han et almindeligt menneske som os andre, men som via sin personlighed, sine visioner, lederskab og stærke karakter har inspireret os til at værdsætte vores land. Vi er ikke herrer over vores nutid og fremtid, kun fortiden binder os sammen. Ved historiens hjælp kan vi forudsige fremtiden og forstå betydningen af vores nationale identitet.

Alt i alt danner de nævnte karaktertræk tilsammen Mongoliets og mongolernes kerneværdier. Vi er ikke verdens bedste nation. Men det der gør os til noget særligt er, at vi blev født i dette fantastiske land og har boet her i generationer. Som følge af vores specielle livsvilkår udviklede vi en særlig opfindsomhed, som resulterede i opfindelser, der ikke kan reproduceres. I nutidens verden må vi udrette det vi kan, men vi må ikke glemme, hvem vi er, og hvad vores forfædre beredte vejen for. ■

Ganchimeg Soronzonbold

De tre essays blev bragt i *The Mongol Messenger*, 11. jan. 2019 under titlen *Core values of Mongolia*. Vinderens essay blev bragt i Ger 103, s. 15.

Aktuelt

The Mongol Messenger rapporterer:

Militært samarbejde 17.05.19
Forsvarsminister N. Enkhbold modtog kommandøren for USAs Stillehavsluftvåben, general Charles Brown, den 14. maj.

Siden etableringen af forsvarssamarbejdet i 1991 har Mongoliet og USA holdt forbindelsen ved lige ved gensidige besøg på både mellem- og højt niveau. Man har samarbejdet om at opbygge den mongolske hærs kapacitet til brug for fredsbevarende operationer, uddannet militært personel, støttet international fred, udvekslet erfaringer fra humanitære aktioner og i fællesskab deltaget i ISAFs internationale aktiviteter i Afghanistan.

På mødet diskuterede parterne fælles øvelser med Mongoliets luftvåben, muligheden for at modtage fly fra USA og at oprette en engelsksproget afdeling for flyvevåbnets piloter.

I samarbejde med USAs *Indo-Pacific Command* skal det mongolske militær i august i år organisere en international øvelse, *Envoy of the Pacific Ocean – 2019*, med deltagelse af personel fra militærhospitaler og anlægsarbejder i Bayangol Sum i Selenge Aimag.

Ny jernbane indviet 31.05.19
24. maj markerede afslutningen på anlæggelsen af den 27 km lange jernbane mellem Sainshand og byggepladsen til et nyt olieraffinaderi. Direktøren for Ulaanbaatar Jernbane, D. Jigjidnyamaa, udtalte i den anledning, at jernbanen kommer til at spille en vigtig rolle i Mongoliets

Ny fabrik til forarbejdning af hestehaler

En ny virksomhed, *Mon Del Torgo LLC*, indviede 1. april 2019 sin nye fabrik til forarbejdning af hestemanker, haler, yakhår og kameluld. Den hører til blandt de toneangivende virksomheder, som indgår i det nationale, regeringsstøttede industrialiseringsprogram *21:100*. Mongolsk heste- og yakhår, der regnes for at have den bedste kvalitet inden for dyrehår, udgør 40% af verdensmarkedet.

Med ibrugtagningen af fabrikken bliver det nu muligt at eksportere halvfabrikata, som opfylder alle kvalitetskrav i standardiserede indpakninger. Rengjorte og forarbejdede hestemanker, halehår, yakhår og kameluld bliver sorteret efter farve og længde og pakket hver for sig. De forarbejdede råmaterialer anses for at være fibre af højeste kvalitet.

Fremstillingen af forædlede produkter fra hidtil uudnyttede ressourcer markerer et betydeligt fremskridt inden for den lettere industri og er af stor samfundsmæssig betydning.

Fabrikken, der beskæftiger mere end 60 ansatte, har kapacitet til forarbejdning af 500 kg råmaterialer om dagen. I opstartsfasen producerer man 200 kg til det kinesiske marked. Det er målet at eksportere produkterne til de europæiske lande. Man planlægger at fremstille 8-10 forskellige produktartikler, herunder vandtæt og brandsikkert tøj, buer, pensler, makeupbørster, kunstige øjenvipper og parykker til både det indenlandske og udenlandske marked.

Mongoliet råder årligt over råmaterialer i størrelsesordenen 300 ton hestemanker, 100 ton hestehaler, 60 ton yakhaler, 30 ton yakhår og 400 ton kameluld.

B. Misheel
The Mongol Messenger
13(1441):5 – 05.04.19

brændstofforsyning. Samtidig er den begyndelsen på den øst-vestgående jernbaneforbindelse.

Præsident Kh. Battulga fik et førstehåndskendskab til opførelsen af olieraffinaderiet i Altanshiree, Dornogobi Aimag. Arbejdet med at opføre raffinaderiet blev påbegyndt i juni 2018. Nu fortsætter man med flere infrastrukturprojekter, veje, elmaster og højspændingsledninger langs med jernbanen. Soldater fra den militære enhed nr. 7780 arbejder for øjeblikket med at anlægge en 18,8 km vej til tung trafik.

Fælles værdier deles af gode venner

I anledning af 70-året for oprettelsen af de diplomatiske forbindelser mellem Mongoliet og Folkerepublikken Kina og 25-året for fornyelsen af Traktaten om Venskabelige Forbindelser og Samarbejde mellem de to lande aflagde præsident Kh. Battulga et statsbesøg i Kina på invitation af sin kinesiske modpart Xi Jinping.

Under besøget gennemgik parterne fremskridtene i de bilaterale relationer siden etableringen af de diplomatiske forbindelser og fremlagde principperne for det fremtidige samarbejde.

Møder på topplan klassificeres i forskellige niveauer, arbejdsbesøg, officielle besøg og statsbesøg. Præsidentens statsbesøg i Kina i forbindelse med de markante jubilæer er af historisk betydning i udviklingen af de bilaterale relationer. Mongolske præsidenter har tidligere aflagt statsbesøg i Kina i 1998, 2004, 2010 og 2015.

Denne gang mødtes statsoverhovederne officielt for tredje gang. De har tidligere mødt hinanden i 2018 ved topmødet i *Shanghai Cooperation Organization Summit* i Qingdao 9.-10. juni og i *Eastern Economic Forum* i Vladivostok 12. september.

Besøget foregik på højt niveau med en varm velkomst til præsident Kh. Battulga fra kinesisk side. På besøgets første to dage blev statsbesøget afviklet; de to følgende dage deltog præsidenten i det andet *Belt and Road Forum* for internationalt samarbejde. At lægge statsbesøget lige inden afholdelsen af den vigtige internationale konference demonstrerer den store betydning, Kina tillægger sit forhold til Mongoliet.

Under mødet fastslog Kh. Battulga og Xi Jinping, at de bilaterale relationer har nået et omfattende strategisk partnerskab som et resultat af de sidste 70 års samarbejde. Statsoverhovederne var enige om yderligere at udvikle partnerskabet på alle niveauer og intensivere samarbejdet til gensidig fordel.

Præsident Kh. Battulga understregede, at de mangeårige venskabelige relationer til Kina altid har været højt prioriteret i Mongoliets udenrigspolitik, hvilket blev citeret i Kinas statslige nyhedsbureau *Xinhua*. Ifølge *China Daily* bekræftede præsidenten endvidere, at Mongoliet støtter étkina-politikken, og at forholdene vedrørende Taiwan og Tibet betragtes som hørende til Kinas interne anliggender.

Kinas præsident Xi Jinping udtalte: »De to lande må orientere sig mod hinanden på en politisk hensigtsmæssig måde, udvikle samarbejdet på alle områder, respektere hinanden og udvikle et strategisk partnerskab baseret på gensidig tillid. I fremtiden bør landene organisere regelmæssige bilaterale møder og gensidigt respektere hinandens vitale interesser«, hvilket også blev citeret i *China Daily*. …

B. Adiyakhuu
The Mongol Messenger
18(1446):1 – 10.05.19

2000 år gamle indskrifter dechifreret

Foto: N. Batbayar

Den private organisation *Sergelen International Expedition* har tydet indskrifterne på Bilge Khan- og Kul Tigin-stelerne i Orkhon-floddalen.

Mere end 70 større og mindre steler med indskrifter i Mongoliet er hidtil blevet tilskrevet det tyrkiske imperium. Nu har mongolske forskere imidlertid tydet inskriptionerne og er nået frem til, at der er tale om en 2000 år gammel Xiongnu-skrift.

Grundlæggeren af *Sergelen International Expedition* sagde, at skriften var udviklet af xiongnuerne for over 2000 år siden og senere anvendt som officiel skrift af de tyrkiske og uighurske khanater i mere end 1000 år.

»Tydningen af den over 2000 år gamle indskrift er en skelsættende begivenhed i mongolsk historie og sprogvidenskab. Nogle af de mongolske steleinskriptioner er sandsynligvis også skrevet med Xiongnu-skriften«, sagde han.

Professor i lingvistik, ph.d. G. Buyantogtokh tilføjede: »Indskrifterne har mest været studeret af europæiske forskere og første gang transskriberet af den danske filolog Vilhelm Thomsen i 1893. Udenlandske forskere har hævdet, at det er skrevet med tyrkisk skrift. Men vi har nu vist, at skriften er Xiongnu, der blev anvendt for 2000 år siden. På Bilge Khan-stelen står: 'Jeg, Bilge Khan, Det tyrkiske Imperiums hersker under Himlen'. Vi har kun tydet den korte indskrift. Der findes også en stele med en inskription, der er tre gange så lang. Vi har endvidere tydet indskrifterne på Tonyukuk-stelen. Lignende steleindskrifter er kun fundet i Mongoliet. Skriften læses nedefra og op, hvilket symboliserer en stræben mod himlen«, konstaterede han.

B. Misheel
The Mongol Messenger
15(1443):7 – 19.04.19

Min elskede mand
vor fantastiske far og farfar

Axel Krebs

★ 1. september 1932 † 13. april 2019

Ruth
børn og børnebørn

Bisættelsen finder sted fra Søllerød Kirke
torsdag den 25. april kl. 12.00

Axel Krebs var søn af læge Carl Krebs (1889-1971), der sammen med en gruppe andre unge mænd fra Danmark i 1923 oprettede en forsøgsgård i Bulguntal, i dag Erdenebulgan, i det nordvestlige Mongoliet. Axel var i mange år medlem af Dansk Mongolsk Selskab og deltog sammen med sin hustru, Ruth Krebs, i selskabets aktiviteter. Redaktionen vil i næste nummer af Ger bringe nogle mindeord. Æret være hans minde.

På Djengis Khans Stepper

Nationalmuseet
7. juni 16.00 - 8. sept. 17.00

Træd ind i de mongolske nomaders rige fra 7. juni. Forude venter en tidsrejse i den transsibiriske jernbane, en himmelstræbende ger og en krigermumie.

"De mongolske nomader og krigere fascinerer, fordi de har opgivet en bofast tilværelse. De deler den omrejsendes livsførelse med andre kulturer fra en gammel verden, men få har overlevet og er vandret videre i historien ligesom mongolerne. De indordner sig naturen og tilstræber en livsførelse, som efterlader mindst mulig aftryk på jorden. Det kan vi stadig lære af", fortæller museumschef Anni Mogensen.

The Hu plays first concert at home

'The Hu' internationally emerging band performed its debut concert 'Gereg' on May 24 at the White Rock Center dome hall. Producer B.Dashdondog formed The Hu in 2016, but spent many years on researches in order to get the band enter the music market.

Currently, the heavy metal band, which performs in a new genre so called Hunnu Rock, is working to release its first album 'Gerege' with nine songs this year, of which two songs namely 'Yu ve Yu ve' and 'Wolf Totem' have been released. Within less than one year, the two videos on Youtube have had about 27 million views. A song 'Wolf Totem' topped a chart of the American iTunes top 100 rock song downloads, while another song 'Yu ve Yu ve' was charted in first ten of Billboard.

The band's first ever show before their tour in Europe had a full house. In addition to their well-known singles 'Wolf Totem' and 'Yuve Yuve Yu', the band performed 13 songs with traditional themes. During the breaks, lead singer Gala explained the meaning and the story behind the lyrics. Their performance both deeply touched and rocked the audience. The band's tour in Europe will start in June.

'The Hu' giver koncert i 'Pumpehuset' i København 26. juni 2019. Dagen efter er de i Stockholm, hvor de giver koncert i 'Debaser Hornstulls Strand'. Den 28. juni går turen til Oslo. Koncerten her er en del af festivalen 'Tons Of Rock' på Ekeberg. www.thehuofficial.com

'Pumpehuset' skriver bl.a. om gruppen: The HU fra Mongoliet kan noget helt særligt, når de kombinerer heavy metal med traditionel mongolsk strubesang. Bandets navn, The HU, er det mongolske ord for menneske. De kalder deres stil Hunnu Rock, inspireret af Hunnu, et mongolsk imperium fra oldtiden. Nogle af bandets tekster indeholder mongolske kampråb og lyrik. De blev etableret i 2016 af produceren Dashka sammen med medlemmerne Gala, Jaya, Temka og Enkush. Tilsammen kombinerer de traditionelle mongolske instrumenter, såsom en Morin Khuur, der er en form for violin, en Tovshuur, hvilket er en mongolsk guitar, en Tumur Khuur, der er en mongolsk udgave af en harpe sammen med dyb strubesang og selvfølgelig, bombastisk bas og trommer som vi kender det fra rocken.

Ill: The Mongol Messenger, 31.05.19.

Den Kongelige Ballet i UB

Arrangørerne af *Royal Danish Ballet in Ulaanbaatar*, der finder sted i *Corporate Convention Centre* 29. juni, holdt et pressemøde 27. maj, hvor de informerede om den kommende forestilling.

Solister fra Den Kongelige Ballet vil optræde med et uddrag af verdenskendte klassiske balletter under kunstnerisk ledelse af Nikolaj Hübbe. I tilknytning til hovedforestillingen vil der blive arrangeret flere interessante indslag under koncerten. Arrangørerne understregede, at indtægterne fra billetsalget vil gå til velgørenhed.

»*Royal Danish Ballet in Ulaanbaatar* er den første større begivenhed, der er organiseret af *International Academy of Arts and Education*. Der bliver deltagelse af ni dansere og tre arrangører fra Den Kongelige Ballet. I fremtiden planlægger vores akademi at gennemføre internationale træningsforløb i international kunst, koncerter og konkurrencer i Mongoliet«, sagde akademiets leder, Ch. Batgerel.

»Vi er utrolig glade for at få lejlighed til at overvære solodanserne fra Den Kongelige Ballet i vores land. Det vil give os mulighed for at gøre os kendte i Danmark gennem balletten. Det er også værd at bemærke, at initiativet blev taget af solodanserne fra Den Kongelige Ballet«, udtalte den statsanerkendte mongolske kunstner N. Gankhuyag.

B. Misheel
MONTSAME
27.05.19

DMS nyt

Ordinær generalforsamling 2. marts 2019

Referat

Generalforsamlingen blev afholdt i *Schifters Kvarters Fælleshus*
Philip De Langes Allé 9
1435 København K.
Der deltog 30 medlemmer.
Referent: Bettina Gram.

(1) Valg af dirigent
Generalforsamlingen blev åbnet af DMS' formand, Bulgan Njama, der foreslog Kurt L. Frederiksen som dirigent. Kurt blev valgt og konstaterede, at generalforsamlingen var rettidigt indkaldt og dermed beslutningsdygtig.

(2) Formanden og bestyrelsens beretning
Formanden udtrykte glæde over det pæne fremmøde til generalforsamlingen. Hun nævnte, at selskabets medlemstal desværre er vigende og opfordrede forsamlingen til at hverve nye medlemmer i deres netværk. Derefter afgav formanden bestyrelsens mundtlige beretning, som kan læses i Ger 103.

Blandt aktiviteterne i 2018 var fem medlemsmøder og bestyrelsens deltagelse i åbningen af den flotte udstilling *På Djengis Khans stepper* på Moesgaard Museum. Formanden fremhævede selskabets nye projektbevilling fra CISU på 4,5 mio. kr. til et 3½-årigt projekt i Mongoliet under titlen *Skabelse af ansvarlige og bæredygtige lokale samfund* (læs mere herom på side 3), og hun rettede en særlig tak til Jan Koed, kasserer og redaktør af Ger, for hans store arbejde med årets tre numre af medlemsbladet og takkede desuden Rolf Gilberg og Bettina Gram, som sammen med Bulgan Njama selv indgår i bladets redaktionsgruppe.

Afslutningsvis sagde formanden tak til bestyrelsen og revisor Povl Anker Andersen for indsatsen i årets løb. Generalforsamlingen godkendte herefter beretningen.

(3) Regnskabet for 2018
Kassereren fremlagde og gennemgik regnskabet for 2018. Økonomien i selskabet er god og vil også være sund i de kommende år. Regnskabet indeholder ikke længere udgifter fra jubilæumsåret 2015, disse blev endeligt afregnet i 2017. Selskabets største udgift var medlemsbladet Ger, hvoraf portoudgifter udgjorde ca. halvdelen af bladbudgettet.

Gennem butikken på Moesgaard Museum blev der i årets løb solgt 200 eksemplarer af bogen *Stemmer fra steppen*. Alle indtægter fra bogsalget er tilgået selskabet, da Forlaget Frydenlund, som DMS har udgivet bogen i samarbejde med, har doneret restoplaget på 400 eksemplarer til selskabet med tilladelse til at videresælge bøgerne. Når udstillingen i foråret 2019 flyttes til Nationalmuseet, vil selskabet forsøge at sælge de resterende bøger gennem museets butik.

Efter kassererens gennemgang af årsregnskabet supplerede selskabets revisor, Povl Anker Andersen, med to bemærkninger: Selskabets fonds- og støttekonti blev i 2018 flyttet fra Nordea Bank til Merkur Andelskasse, da sidstnævnte modsat førstnævnte ikke opkræver renter for indestående beløb. Regnskabet for 2018 er ikke revideret af en statsautoriseret revisor, hvilket ikke er et krav til foreningsregnskaber, men med det nye CISU-støttede projekt vil regnskaberne i projektårene 2019-2022 skulle revideres af en statsautoriseret revisor. Regnskabet blev godkendt.

Buffeten med rigelige mængder hjemmelavede 'buuz'. Foto: Bettina Gram

(4) Fastsættelse af kontingent
Bestyrelsen foreslog uændret kontingent for 2020, hvilket blev godkendt.

(5) Valg af bestyrelsesmedlemmer
På valg var Elisabeth V. Friis, Bettina Gram, Lars Højer og Bulgan Njama. Alle var villige til genvalg og blev valgt af forsamlingen.

(6) Valg af suppleanter
På valg var Ann Fenger Benwell og Chuka Ringgaard. Ann Fenger Benwell ønskede ikke genvalg, mens Chuka var villig til genvalg. Chuka blev genvalgt. Der var ingen blandt generalforsamlingens medlemmer, som meldte sig til posten som ny suppleant. Ifølge vedtægterne skal der vælges 1-2 suppleanter, hvorfor ingen ekstra blev valgt, da én suppleant er tilstrækkelig.

(7) Valg af revisor
På valg var Povl Anker Andersen, som blev genvalgt af forsamlingen.

(8) Indkomne forslag
Der var indkommet et forslag fra medlem Ib Christensen, som foreslog selskabet at undersøge, »hvorvidt samarbejdet mellem Mongoliet og Danmark kunne få en bredere folkelig basis ved at få etableret en

20 børn og 55 voksne, mange i dell, deltog i festmiddagen. Foto: Jan Koed

højskole i Mongoliet?« Forslaget blev drøftet i forsamlingen, som besluttede, at bestyrelsen undersøger sagen.

(9) Eventuelt

Medlem Wendy Rahbek Thomsen, som på privat initiativ har etableret udveksling mellem unge danskere og unge mongoler i Erdenebulgan, gav en kort status på sit projekt. I august 2019 er det planlagt, at to unge fra Mongoliet kommer til Danmark. Wendy holder foredrag og samler penge ind til at virkeliggøre udvekslingen af de unge. DMS har bevilget et mindre støttebeløb til projektet, ifald det realiseres. Wendy takkede for selskabets store opbakning til hendes initiativ.

Inviteret gæst Christian Hammeken, som er formand for Foreningen Den Kongelige Ballet, fortalte generalforsamlingen, at ni af balletens dansere, en instruktør og han selv rejser til Mongoliet 26. juni 2019 for at opføre to balletforestillinger i Ulaanbaatar (29.-30. juni) i samarbejde med ngo'er, der arbejder med dans og kultur i Mongoliet. Augustinus Fonden har bevilget 100.000 kr. til turen. Æresmedlem og medstifter af DMS, Rolf Gilberg, opfordrede til, at truppen tager fotos og skriver om deres besøg, hvilket Christian Hammeken tog positivt imod.

Medlem Ib Christensen videregav en idé til selskabet, om at medlemmer i forbindelse med den årlige kontingentindbetaling kunne opfordres til frivilligt at lægge et ekstra beløb på fx deres pbs-indbetaling som støtte til selskabets arbejde.

Formand Bulgan Njama informerede kort om, at 10 yngre mongolske mediefolk planlægger at besøge Danmark i sommeren 2019 for at lave tv-udsendelse om Danmark og danskerne. Hvis besøget bliver en realitet, vil DMS forsøge at lave et medlemsmøde med mediefolkene.

Medlem Jørgen Ringgaard, som er med i selskabets arbejdsgruppe omkring projektet *Skabelse af ansvarlige og bæredygtige lokale samfund*, var i dagsordenen programsat til at fortælle om dette projekt under punktet *Eventuelt*. Hans præsentation blev rykket til i stedet at foregå efter generalforsamlingen. Læs mere om projektet på side 3.

Dirigenten afsluttede generalforsamlingen og takkede medlemmerne for deres deltagelse.

Frivillige på mongolske hospitaler

De to ingeniørstuderende, Tobias Skipper og Morgane Garreau fra *Engineering World Health DTU,* fortalte lige efter generalforsamlingen og før fejringen af mongolernes månenytår, Tsagaan Sar, om deres besøg i Mongoliet i sommeren 2018. Sammen med et hold medstuderende fra DTU og Aalborg Universitet brugte de deres sommerferie på at reparere defekt hospitalsudstyr i Ulaanbaatar. De viste billeder og fortalte engageret om deres arbejde på forskellige hospitaler og om gode oplevelser med gæstfrie mongolske værter og udflugter til steppen.

Tsagaan Sar

Efter foredraget var der middag og fest, som 55 voksne og 20 børn deltog i. Det er det hidtil højeste antal deltagere i DMS' markering af Tsagaan Sar, som i 2019 står i jordgrisens tegn. Aftenen bød på smukke mongolske sange fremført af de mange herboende mongoler, som deltog i festen, og der var dans til *YouTube's* uendelige udvalg af musik fra hele verden. Gæsterne skiftedes til at være dj'er og spillede musik fra flere årtier og lande. BG

Bestyrelsens konstituering 2019

På det første bestyrelsesmøde 11. april efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig således:

Formand: *Bulgan Njama*
Næstformand:
Elisabeth Victoria Friis
Kasserer: *Jan Koed*
Sekretær: *Bettina Gram*
Anita Garbers
Michael Haslund-Christensen
Lars Højer
Henrik Bo Thrane
Chalotte Vad
Chuka Ringgaard (sup.)

POST B
PP DANMARK
Returneres ved varig adresseændring

Den mongolske mediegruppe besøgte bofællesskabet Munksøgård 30. maj. Fra venstre: Jan, Tooro, Bold, Bulgan, Hanne, Anita, Jens Asger, Gantulga og Erkhme.

Besøg af unge mongoler

Fra 26. maj til 1. juni fik Danmark besøg af en gruppe unge mediefolk fra Mongoliet. De repræsenterede den mongolske ngo *Devjih Delkhii* (Verden i udvikling), som producerer en serie udsendelser for mongolsk radio, tv og sociale medier med henblik på at inspirere unge mongoler til handling for et bedre miljø og bæredygtig udvikling i deres egne nærområder. Deres rejse i Europa gik til Berlin, København, Istanbul og Stockholm.

I København ville de forsøge at finde ud af, hvorfor danskerne er et af verdens lykkeligste folk. De lavede interviews om den danske cykelkultur, bofællesskaber og genbrug og fik et godt indtryk af Københavns mange facetter. Der blev også tid til sightseeing med havnerundfarten og besøg på Christiania, Refshaleøen og Ørestad. Særlig lykke gjorde Cykelslangen i Sydhavnen.

Smoggen i Ulaanbaatar. *Fotografen Rasmus Degnbol fortalte om sit arbejde med at dokumentere luftforureningen i byer over hele verden. Ved denne lejlighed var fokus naturligt nok på den helt uacceptable partikelforurening i Ulaanbaatar. De 15 tilhørere fik en engageret iagttagers syn på et af klodens mest presserende udfordringer i vores tidsalder. Medlemsmøde 149 blev afholdt i Café Globen i Turesensgade i København 26/3.*

At være ung i Mongoliet. *De fire unge mediefolk ønskede at møde medlemmer af Dansk Mongolsk Selskab for at fortælle om deres græsrodsaktiviteter i Mongoliet. Lederen af gruppen, B. Bold, havde forberedt et gennemarbejdet, illustreret oplæg krydret med levende billeder. Gruppen imponerede de 20 tilhørere med deres brændende engagement for at forbedre tilværelsen for almindelige mennesker i Mongoliet. Mødet 28/5 i Globen var nr. 150 i rækken.*

Afsender:
Dansk Mongolsk Selskab
c/o Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby